

הלאת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "שמיני" (ובו ד' עניינים בביאור הפרשה ושני פרקי "מחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק ס' "התלבטות עצומה"

אלא ע"כ עיקר מטרת הבאתם כי הקב"ה אמר להביא קרבנות שלמים ואנו מקיימים את רצונו, נמצא שעיקר זביחתן הייתה לזבוח לפני ה'. כלומר שכל עיקר הבאתן הייתה כי כך אמר הקב"ה, משא"כ ביתר הקרבנות שעיקר הבאתן הייתה בשל הכפרה שלהן ויש כבר את המטרה הזו שתכפר עלינו.

ברם עדיין צריך ביאור, למה נאמר לשון זביחה אך ורק בשלמים ולא בכל הקרבנות? על כן נראה למו"ר הגאון זצוק"ל לבאר באופן אחר.

איתא בגמ' בחולין (דף ט"ז ע"ב) "תניא כי ירחיב ה' אלוקיך את גבולך כאשר דיבר לך ואמרת אוכלה בשר כי תאוהו נפשך לאכול בשר בכל אוות נפשך תאכל בשר" (דברים פ"ד פס' כז). רבי ישמעאל אומר, לא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאוה, שבתחילה נאסר להם בשר תאוה, משנכנסו לארץ הותר להם בשר תאוה. ברם ר' עקיבא פליג עליה, כדאיתא בגמ' שם (דף י"ז ע"א) ודורש את הפסוק שלאחר מיכן (פס' כ"א) "כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלוקיך לשום שמו שם וזבחת מבקרך ומצאנך. ר' עקיבא אומר, לא בא הכתוב אלא לאסור להם בשר נחירה, שבתחילה הותר להם בשר נחירה, משנכנסו לארץ נאסרה להם בשר נחירה.

ובגמ' מבארת את מחלוקת ר' ישמעאל ור' עקיבא, דר' ישמעאל מפרש את הפסוקים דבאו עתה להתיר להם לאכול בשר תאוה ולא קאי כלל לאסור בשר נחירה. ואילו ר' עקיבא מפרש את הפסוק לאסור את בשר הנחירה, שכן עד לאותו רגע היה מותר להם בשר נחירה ואילו עתה שבאו לארץ נאסרה להם בשר נחירה. ובגמ' מבואר דר' עקיבא סובר דבשר תאוה מעולם לא נאסר להם במדבר, ואם היו רוצים לאכול חולין יכולים היו לאכול, רק שהיו נוחרים את הבהמה, ובוזה נחלקו חולין משחיטת שלמים וקדשים שבהם היה רק אופן של שחיטה, אבל בחולין היו עושים מעשה נחירה (שהיא שחיטה ממרום הצוואר מתחת לנחיריים עד לאמצע הכרס ממעלה למטה, ואילו מעשה שחיטה היא לרוחב הצוואר). וכל זה נאמר רק במדבר אבל עתה שבאו לארץ ישראל נאסרה להם הנחירה, לפיכך מזהירה עתה אותם התורה "וזבחת מבקרך ומצאנך", שמעתה אי אפשר להם לעשות מעשה נחירה, ואם יעשו כן הוי

א) למה נאמר לשון זביחה בקרבנות שלמים ולא ביתר הקרבנות?

איתא בפרשה (ויקרא פ"ט פס' ג' ד') "ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימים לעולה ושור ואיל לשלמים לזבוח לפני ה' ומנחה בלולה בשמן כי ה' נראה אליכם".

יש לעיין בדברי הפסוקים, דהרי הוזכרו כאן כמה וכמה קרבנות, מפני מה הוזכר לשון זביחה רק על השלמים ולא על החטאת והעולה? אמנם ניתן היה ליישב בפשיטות, שמאמר הפסוק "לזבוח לפני ה'" הולך על כל הקרבנות המוזכרים, דהיינו שעיר עזים שהיה לחטאת והעגל והכבש בני שנה לעולה, יחד עם השור והאיל לשלמים, כולם נלקחו כדי לזבוח לפני ה' ואתי הכל שפיר.

ברם אם נעקוב אחרי הפסוקים השונים שנוגעים בענייני הקרבנות, נבחין בדבר נפלא, שבכל מקום שמוזכר עניין זביחה בתורה זה מתייחס רק לגבי קרבן שלמים. ונביא דוגמאות לכך, בריש ויקרא (פ"ד פס' א') ואם זבח שלמים קרבנו, לא נוקט הלשון כביתר הקרבנות, אם עולה קרבנו אם מן הבקר וכו' ואם מן הצאן וכו', בלי להזכיר את הלשון זבח. והפסוק שם ממשיך, והקריב מזבח השלמים, וכן בהמשך, ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים. וכן בפרשת צו, וזאת תורת זבח השלמים, וכן בהמשך, המקריב את זבח שלמיו. ועוד לנו בסוף הקרבנות "וזאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולזבח השלמים". וכן הוא בפרשת משפטים (שמות פ"ד פס' ה') "ויעלו עולות וזבחו זבחים שלמים". כחוט השני שהתורה מקפידה לומר רק גבי שלמים את הלשון זבח ואילו בשאר קרבנות לא מוזכר בהם לשון זביחה. והדברים צריכים ביאור. וכבר עמד בזה מו"ר הגאון האמיתי מרן הגרמ"ד הלוי זצוק"ל.

ובאופן הפשוט רצה מו"ר זצוק"ל ליישב דברי הפסוק אצלנו בפרשה, דיש חילוק מהותי בין כל הקרבנות שהובאו בשמיני למילואים לשלמים, שהרי כל הקרבנות יש בהן מעלת כפרה ועיקר הבאתן היא למטרת כפרה (כפי שציין רש"י) על כן עיקר מטרת הבאתן הייתה בשל הכפרה שבהן. אבל קרבנות שלמים שאינם באים לכפר כל עיקר, אי"כ למה מביאים אותם?

אשר ישחט שור וגוי' ואל פתח אוהל מועד וגוי' למען אשר יביאו וגוי' וזבחו זבחי שלמים לה' וגוי'. אבל הרוצה לנחור ולאכול במדבר היה נוחר" עכ"ל.

נראה מדקדוק לשון הרמב"ם, שכל הרוצה לשחוט לא ישחט אלא שלמים, משמע שכל תורת שחיטה לא הייתה קיימת רק בשלמים, אבל לא בבשר חולין. וכיון שכן, נראה פשוט שאם היה שוחט חולין לא היה לו תורת שחיטה כלל אלא נדון כנחירה, לפי זה הייתה בזה טומאת נבילה, כיון שלא היה כלל את המתיר של שחיטה אף בדרך שחיטה, וכל דין זביחה נאמר רק בקדשים.

נמצא בזה, שכל שם זביחה במדבר היה רק דרך קדשים. וזהו הלשון, שכשהיו בני ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת חולין, שהרי בחולין נחירה ושחיטה שווים, אבל אם ישחטו שלמים בכך יקבל מעשה השחיטה שלהם שם שחיטה שבזה לא יחשב כנחירה.

לפי זה מדויק שפיר מהו הלשון זביחה שנקט בכל מקום רק לגבי שלמים, דהא ציווי התורה ששייך בעניין זביחה אינו יכול להתקיים, רק באופן שעושים זאת בשלמים, שעל ידי זה נעשה מעשה שחיטה, ואף שבכל השחיטות של יתר הקרבנות שייך בהם עניין זביחה, שהרי זוהי שחיטת קדשים ולמה שלא ננקוט בהם לשון זביחה? ברם נראה דבכל אופן חלוק דין שחיטה של כל הקדשים ששם עיקר השחיטה היא בשביל עשיית הקרבן כקרבן ואינו בגדר מתיר של שחיטה, דהסכין מקדשת את הדם כדי שיהיה ראוי לזריקה (ולחכי בעיני שיהיה כלי שרת) ואף שיש בזה גם מתיר לאכילה מיהו עיקר עניין האכילה היא רק גדר כפרה, שהרי הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים.

נמצא ששחיטה פועלת מתיר של אכילת הדיוט ואכילת גבזה ושניהם הם בגדר מכפר, לפיכך לא נחתינן בזה להגדיר את עשיית הקרבן בגדר של זביחה, משא"כ לגבי שלמים שעיקרם הוא אופן של שחיטה שיהיה בשר שראוי לבעלים ובזה חל מתיר של שחיטה, נמצא שעיקר יחוד המושג שחיטה ראוי לחול על זבח השלמים יותר מכל יתר הקרבנות, לפי זה מיושב היטב מפני מה בכל הפסוקים מוזכר לשון זביחה רק גבי שלמים ודו"ק היטב.

[ויש לעיין בדברי הרמב"ם שנקט לשון ציווי נצטוו ישראל, משמע שיש בעצם השחיטה מעשה מצווה, וכן מדויק המשך לשון הרמב"ם (הלכה י"ח) וז"ל "ומצוה זו אינה נוהגת לדורות אלא במדבר בלבד, בעת היתר הנחירה, ונצטוו שם שכשיכנסו לארץ תיאסר הנחירה ולא יאכלו חולין אלא בשחיטה וכו', וזו היא המצוה הנוהגת לדורות לשחוט ואחר כך לאכול".

ויש לעיין דבריש הלכות שחיטה כתב הרמב"ם מצוה עשה שישחוט מי שירצה לאכול בשר בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל, ודייק ה"כסף משנה" שם שאין זו מצוה כלל ואינה דומה למצוות תפילין (שזוהי מצוה חיובית)

נבילה גמורה. אבל ר' ישמעאל סובר שמעולם לא הותרה להם בשר נחירה, על כן צריכים לפרש שמה שאומרת התורה עכשיו "וזבחת מבקרך ומצאנך" בא להתיר להם בשר תאוה, דעד עתה נאסר עליהם לשחוט בשר חולין ואם היו רוצים לאכול בשר חייבים היו לשחוט שלמים לה' ומתוך זה היו אוכלים בשר וזוכים לאכול משלחן גבוה.

העולה בזה דלר' ישמעאל לא נתחדשו להם עתה הלכות זביחה, שהרי גם קודם לכן לא ניתן היה לאכול בדרך אחרת משחיטה, אלא שלא היה להם את היתר השחיטה רק דרך זביחת קודשים, אבל מעתה נתחדשה זביחת בשר תאוה שניתן לשחוט בהמה גם אם לא נותנים את חלק הגבוה לה'. ברם לר' עקיבא נראה שעתה נתחדשו הלכות שחיטה, דקודם לכן היו אוכלים דרך נחירה ומעתה על ידי שחיטה.

אמנם יש לעיין בדברי ר' עקיבא דאומר דאוכלים היו עד עתה בשר נחירה ולא הייתה תורת שחיטה כי אם בקדשים, מה יהיה הדין אם ישחט חולין באופן הרגיל, האם יהיה לזה תורת שחיטה שהבשר לא יטמא טומאת נבילות (דזה פשוט דאף שהותרה להם בשר נחירה לאכילה אליבא דר' עקיבא, כל זה קאי רק לעניין איסור אכילה שניתן לאכול בשר גם באופן נחירה, דהתורה עוד לא חידשה באופן זה איסור נבילה וכל האיסור הוא לאכול בשר מהחי או אבר מן החי, אבל בשר תמותה לא היה בכלל זה, בפרט אם נאמר דכל איסור נבילה נובע מהאיסור של אינו זבוח כשיטת תוס', דבכה"ג עוד לא נתחדשה איסור נבילה, ברם טומאת נבילה ודאי הוי, דרק דרך שחיטה פקעה טומאת נבילה, ולפי"ז צ"ל שאין כל שייכות בין איסור נבילה שלא היה קיים לטומאת נבילה שכבר הייתה קיימת, ולפי זה מי שינחר בהמה יהיה לה דין טומאת נבילה ונוגע בנבלתה יאסר לגעת בקודש וטמא מקדש).

ועתה יש לחקור, אם שחט בהמה באופן השחיטה לרוחב הצוואר, אם בשחיטה זו הפקיע ממנה טומאת נבילה, דמה שנתחדש בארץ ישראל היה רק לאסור את דין הנחירה וממילא יש דין זביחה בבשר חולין, אבל לא שלא היה את חלות דין השחיטה גם בעניין הפקעת טומאת נבילה, או שבאמת לא הייתה כלל תורת שחיטה רק בבשר קדשים, אבל בבשר חולין לא הייתה כל נפק"מ, דכל סוג שחיטה בין אם היא לרוחב הצוואר כשחיטה או לאורך הצוואר כמעשה נחירה תורת נחירה עליה, ממילא לא היה עדיין מפקיע של טומאת נבילה ובשר כזה שינגע בקדשים יטמאנו.

ולכאורה יש לדייק מדברי הרמב"ם דלא הייתה תורת שחיטה כלל רק בקדשים, אבל בחולין כל מעשה שחיטה נחשב כנחירה גמורה. דזה לשונו (בפרי' ד' מהל' שחיטה ה"י י"ז) "כשהיו ישראל במדבר, לא נצטוו בשחיטת החולין, אלא היו נוחרין או שוחטין ואוכלין כשאר האומות. ונצטוו במדבר, שכל הרוצה לשחוט, לא ישחט אלא שלמים, שנאמר איש איש מבית ישראל

לגבוה את חלקו ורוצה לאכול משלחן של גבוה זה וודאי מצוה שלא יהיה שולחנו מלא ושלחן רבו ריקם, הלכך שפיר שייך לשון מצוה בכה"ג. ולפיכך נהגה מצוה זו רק במדבר ולא לדורות, כיון שרק במדבר הייתה שייכת מצוה זו בפועל לזבח במיוחד בשביל שתהיה שחיטה לה'.

אבל לדורות הבאים שאין נפק"מ בשחיטה שהרי כל דבר חייב שחיטה, בכה"ג הופכת השחיטה רק בגדר של מתיר בלבד, ובזה לא מתאים לשון מצוה שהרי אין זו אפילו מצוה קיומית כציצית שנענשים עליה בעת פקידה כעידנא דריתחא כמבואר במנחות (מ"א ע"א) דאל יוכל ולא יצטרך לשחוט ולפיכך אין מקום לומר בזה לשון מצוה ודו"ק].

ב) האם עבדו בני אהרן באנינות?

איתא בפרשה (ויקרא פ"י פס' י"ט) **"וידבר אהרן אל משה הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם לפני ה' ותקראנה אותי כאלה ואכלתי חטאת היום היטב הדבר לפני ה'".**

ובפרש"י: הן היום הקריבו, מהו אומר? אלא אמר להם משה, שמא זרקתם דמה אוננין, שאונן שעבד חילל? אמר לו אהרן, וכי הם הקריבו שהם הדיוטות? אני הקרבתי שאני כהן גדול ומקריב אונן".

ומקור דברי רש"י הוא הגמ' בזבחים (דף ק"א ע"א אליבא דרבי שמעון) מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקודש שמא נכנס דמה לפני ולפנים, אמר לו הן לא הובא את דמה (אל הקודש פנימה) שמא חוץ למחיצתה יצאת? אמר לו הן בקודש הייתה, ודילמא באנינות אקריבותה ופסלתה, אמר לו, משה הן הקריבוה דפסלה בהו אנינות? אני הקרבתי.

ופרש"י בד"ה משה, הן הקריבו, בתמיה, וכי בני שהם הדיוטים שמשו היום? והלא עלי הטלת כל העבודה, כדכתיב (פ"י ט' פס' ז') "קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדם כאשר ציוה ה'" ואני כהן גדול ומקריב אונן.

(דברי רש"י הולכים אליבא דשיטת ר' שמעון ור' יהודה דמפני טומאה נשרפה ולא מטעם אנינות. ברם רבי נחמיה פליג וסבר דמפני אנינות נשרפה החטאת, ורש"י מבאר לפי זה את הפסוק אליבא דשיטת ר' יהודה ור' שמעון דמפני טומאה נשרפה).

ולפי"ז נראה פשוט דלא הייתה לבני אהרן כל שייכות עם עבודת אותו היום ולפיכך אי אפשר שתתפסל העבודה בשל אנינות. ברם הדברים צע"ג וכבר עמד בזה מרן הגרי"ז ז"ל בחידושו, שהרי תיכף לזה כתוב בפסוק שם (פס' ט') "ויקריבו בני אהרן את הדם אליו ויטבול אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח ואת הדם יצק אל יסוד המזבח". הרי לן שבני אהרן עשו את מעשה הולכה, והנה בגמ' בזבחים (דף י"ד ע"א) מוכח דאונן פוסל מקבלה והילך וא"כ מניין לנו שלא היה פסול

ואף לא לציצית (שזו היא מצוה קיומית) אלא היא רק מתיר אכילה, אלא שיש מצוה שהטילה התורה שאינו יכול לאכול בלא שיעשה את המתיר של השחיטה, אבל השחיטה אינה מהות מצוה.

וכן העלה הט"ז ביר"ד (סי' א' י"ז) דשחיטה אינה רק גדר מתיר בלבד. ואף שישנה ברכה על מעשה השחיטה? מבאר הט"ז שזוהי "ברכת השבח" שאנו מודים ומשבחים את הבורא שנתן לנו דינים ומצוות ואסר לנו לאכול בשר בלי שחיטה, אלא שאין מקום לשבח את הבורא רק בעת ששוחטים בהמה. ולפיכך מבאר הט"ז שאין כל מניעה שאחד ישחט והשני יברך, אפילו שהוא עצמו לא ישחט (ובזה הוא חולק על חמיו הב"ח שהתיר רק באופן שהשני שוחט לעצמו ובכה"ג יכול גם אילם לשחוט על סמך ברכתו כדן ברכת הנהנין) אף שאין מקום לחלק את המצוה, שאחד יברך והשני יעשה את המעשה, שהרי אין זו מצוה שחייבת להתקיים דווקא בו שבוה יש את דין שומע כעונה מדן ערבות, שהרי כל אחד יכול לעשות זאת וא"כ למה נחלק את המעשה לשניים? אם אינו יכול לברך כגון גבי נשתתק שיכול לשחוט לכתחילה ובלבד שאחר יברך בשבילו, וזוהי למעשה סברת האו"ז שחולק על הרא"ש (שלומד כן בדברי הרמב"ם להתיר לנשתתק לשחוט אף לכתחילה ע"י שאחר יברך בשבילו) ואוסר לכתחילה לתת לאילם לשחוט.

ברם הרא"ש סובר דכיון שאין זה רק ברכת השבח ואינה הלכה שצריכה להיות דווקא בשוחט אלא שתאמר בשעת העשייה על ידי אי מי, לפיכך אין כל מניעה שאחד יברך והשני יפעל, וזו הסיבה שהחתן מארס והרב מברך על העריות ולמה שלא יברך החתן עצמו? אלא שזו ברכת השבח וצריך שאחד יברך בשעת המצוה ולפיכך אין מניעה בזה לחלק את המעשה.

העולה מדברי הט"ז בבירור ששחיטה אינה מצוה כלל כיון שאין חובה לאכול והיא רק מתיר בלבד, וע"ז לכאורה לא מתאים לשון מצוה רק לשון מצות עשה שישחט מי שירצה לאכול בשר, כלומר ברגע שאחד רוצה לאכול בשר מוטלת עליו מצוה לעשות מעשה שיתיר את הבשר באכילה, משא"כ בכל מקום שיש מצוה הלשון שנצטוונו לעשות כך וכך, כגון להניח תפילין ליטול לולב לתקוע בשופר וכו', שכן יש את הציווי לעשות כאלו מעשים.

והנה בעניין זביחת שלמים אפשר לומר לשון מצוה, כי יש מצוה לתת זבחים להקב"ה ואין זה עניין של סוג היתר אכילה שכשתרצה לאכול בשר תוצרך להקדיש את הקרבן ואז תוכל לעשות שחיטה, שהרי מה עניין בכך? שהרי יכול הוא לאכול בשר תאוה דרך נחירה, שהרי הרמב"ם פוסק כדעת ר' עקיבא שבשר נחירה הותר להם במדבר, נמצא שאין זביחת השלמים רק היכי תמצי של אכילת בשר, שהרי יוכל לנחור לעצמו בשר ויהיה כולו שלו, א"כ אדרבה כאשר שהוא מקדיש בהמה לשלמים ושוחט לגבוה כי הוא רוצה לתת גם

שנכנסתי ונתביישתי ולא ירדה שכינה לישראל. מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל, לכן נאמר, ויבוא משה ואהרן אל אוהל מועד. ובהמשך כתוב בתו"כ, ותצא אש מפני ה' כיון שראו אש חדשה שירדה משמי מרום ולחכה את המזבח ואת העולה ואת החלבים, פתחו פיהם ואמרו שירה, ועל אותה שעה הוא אומר, רננו צדיקים בה' לישרים נאוה תהילה, באותה שעה קפצה פורענות על נדב ואביהוא וכו'.

עוד איתא בתו"כ, דבר אחר, כיון שראו בני אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, אמר ליה נדב לאביהוא וכי יש אדם שמבשל תבשיל בלא אש? מיד נטלו אש זרה והכניסו לבית קה"ק שנאמר "ויקחו שני בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתנו ויתנו בהם אש". הרי לנו שמעשה נדב ואביהוא היה אחרי הקרבת כל הקרבנות, וודאי שאין זה עולה בקנה אחד עם הגמ' בזבחים ודילמא באנינות הקריבה.

ובאמת כבר עמד בזה הרמב"ן ז"ל (פס' י"ט) וז"ל "ואני תמה, שהרי קודם האנינות נעשו כל הקרבנות, דכתיב וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים (פרי ט' פס' כ"ב) ואחרי כן נכנסו לאהל מועד והתפללו ואחרי כן ירדה האש לקרבנות ואז הקטיר נדב ואביהוא קטורת זו? ותירץ שם הרמב"ן, ושמא לא היה משה רואה את מעשיהם וחשש שמא מצאו דם השעיר הזה שלא נזרק עדיין וזרקוהו. ואהרן אמר לו הלא הזריקה שלי היא, וכשנזרקה מידי נזרקה ולא נפסלה באנינות ומשא ומתן של הלכה היה אבל לא נעשה בהם דבר באנינות כלל, עכת"ד יעוי"ש.

(לכאורה דברי הרמב"ן תמוהים מאד וצ"ב, שביאר את הסי"ד של משה שלא נזרק הדם כלל, אי"כ אי אפשר היה לתת כלל את החלבים על גבי האש להקטרה ומהו וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים, דמשמע שעשו כבר את הקרבנות? ואם כוונתו לומר שלא נתנו את כל המתנות והלכו לתת את יתר המתנות, גם זה תמוה, שהרי בדיעבד די במתן של מתנה אחת בחטאת לדברי ב"ה, וממילא כבר נעשתה מעשה הזריקה? ואולי אף שבדיעבד כבר כיפר, מכל מקום אם לאחר מיכן יתנו את יתר המתנות על המזבח חשיב עבודה, ובכה"ג אפשר להחשיב זאת כעבודה שמחוללת אם נעשתה באנינות, והדברים תמוהים ודחוקים, שכיון שכבר נתכפרו קודם לכן מה שייך חילול עבודה בכה"ג וצ"ע).

ומו"ר הגאון האמיתי מרן הגרמ"ד זצוק"ל מציע בעניין פשוט חדש, דשני סוגי קרבנות היו, קרבנות המילואים ושעיר ר"ח שהיה מדין קרבנות היום, ובאמת הקריבו קודם לכן את קרבנות המילואים ועדיין לא הקריבו את קרבן ר"ח, ומה שכתב בתו"כ שקרבו כל הקרבנות כולם כוונתו לקרבנות המילואים שאותם עשו בתחילה ולא ירדה עליהם אש ולכך נתבייש אהרן וכו' כדאיתא בתו"כ, אבל קרבן ר"ח עדיין לא הקריבו, ואף שקרבן ר"ח יותר תדיר והיה צריך לחול בזה דין של תדיר

אנינות בקרבן, אם נדב ואביהו מתו קודם לכן ואלעזר ואיתמר עבדו בהולכת הדם כפי שמעיד הפסוק, והניח מרן הגר"יז התמיה בצ"ע.

וכבר תמהו תלמידינו בזה, כי כביכול נתעלמה גמ' ערוכה ממרן הגר"יז זי"ע שפסוק זה לא היה במצב של אנינות, שהרי באותה שעה לא מתו נדב ואביהו, כדאיתא בגמ' במו"ק (דף כ"ח ע"ב) "ת"ר כשמתו בניו של רבי ישמעאל נכנסו ד' זקנים לנחמו ר' טרפון ור' יוסי הגלילי ור' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא. אמר להם ר' טרפון, דעו שחכם גדול הוא ובקי באגדות, אל יכנס אחד מכם בתוך דברי חברו. ואיתא שם, נענה ר' טרפון ואמר, ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה. והלא דברים ק"ו, ומה נדב ואביהו שלא עשו אלא מצוה אחת, דכתיב ויקריבו בני אהרן את הדם אליו כך, בניו של ר' ישמעאל על אחת כמה וכמה". הרי לנו מפורש שאת הקרבה זו עשו נדב ואביהו בעת חיותם ולא בזמן זה הייתה האנינות, וא"כ על מה תמה מרן?

ברם תמה כנגדם מו"ר הגאון האמיתי מרן הגרמ"ד הלוי זצוק"ל, דיהיה איך שלא יהיה, הגמ' במו"ק אינה עולה בקנה אחד עם הגמ' בזבחים, דאם אכן נפרש כדברי הגמ' במו"ק שנדב ואביהו עשו את ההולכה היאך העלתה הגמ' סברא כזו שמא בשל אנינות נפסלה החטאת, אם היו חיים בכל עת הקרבנות, היאך יתרמי מציאות של אנינות? אם לא שנוכרח לומר כי אלו הן סוגיות חלוקות, לדברי הגמ' בזבחים (דף ק"א ע"א) מתו נדב ואביהו קודם לכן ולא עשו את ההולכה, ולדברי הגמ' במו"ק מתו רק לאחר מיכן וממילא אין קושיא על מרן שהקשה על הגמ' בזבחים.

ודחוק לומר כדי לקיים את שתי הסוגיות, שתחילת ההולכה היה ע"י נדב ואביהו ועל זה נאמר בגמ' במו"ק שעשו מצוה אחת דהיינו תחילת ההולכה, ובאמצעה נסתלקו ואת גמר ההולכה עשו אלעזר ואיתמר (כסברת משה) ולכך שאלם, ודילמא באנינות נעשתה ובשל זה נשרפה. ולפיכך שפיר תמה מרן הגר"יז על דברי תשובת אהרן למשה, וכי הם הקריבו והלא כל העבודה של אותו היום נצטווה אהרן לעשות ככהן גדול שאנינות כשרה בו ואי אפשר שיפסל הקרבן בשל אנינות, וע"ז תמה מרן מה תשובה היא זו, כי אף שאת השחיטה הזריקה וההקטרה עשה אהרן ככה"ג אבל את הקבלה וההולכה עשו בני אהרן כפי כעדות התורה ויקריבו בני אהרן את הדם אליו ובגמ' בריש זבחים למדו שתי עבודות קבלה והולכה מהפסוק והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (פרי א' פס' ה') וא"כ אפשר שכבר היו באותה עת אווננים ושפיר נפסל הקרבן בגין אנינות.

איברא דמדברי התו"כ מוכח להדיא דלא כסוגית הגמ' בזבחים. דזה לשון התו"כ "ויבוא משה ואהרן אל אהל מועד, כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה עומד ומצטער. אמר, יודע אני שכעס עלי המקום, בשבילי לא ירדה שכינה לישראל. אמר לו, משה אחי, כך עשית לי?

רבינו הגר"א כתב בזה דברים נפלאים בביאור לאגדת סבי דבי אתונא (בכורות ח' ע"ב), ונעתיק את דבריו קטעים קטעים, עם ביאור אחרי כל קטע, וזה לשונו:

וענים פשיטת הטלפים כי ענין סימני טהרה שני סימנים, מעלה גרה ומפרסת פרסה, והענין כמ"ש הקדמונים כי בעוף אמרו כל העוף הדורס טמא, והענין כי מאכילת הדבר כפי מזג המאכל כן יהיה טבע האוכל, כי אבר מחזיק אבר, וזה סוד נפש הבהמית שבאדם כו', וכל העבירות וחטאים הכל מחמדה, כמ"ש כי לא תחמוד כולל כל הדברות וכל התורה, כמו שהאריכו בזה, ועי' בדבריהם, וכל העוף הטורף טרף הוא סימן שאין בו מדת ההסתפקות. וכמ"ש (מכות כ"ד ע"א) בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, והוא ההסתפקות, וכן הוא בבהמה סימן מעלה גרה שמסתפק במאכל שבקרבו, וכן מפרסת פרסה הוא סימן שאינו דורס וטורף טרף אלא גדל על אבוסו, ז"ש מעלה גרה.

ביאור הדברים: שורש כל העבירות והחטאים הוא במידת החמדה, שהאדם אינו מסתפק בחלקו אלא חומד יותר ממה שיש לו, ולכן שורש כל התורה הוא מידת ההסתפקות, כמו שאמרו בסוף מכות "בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה", ומידת ההסתפקות היא ע"י האמונה, שמאמין בקב"ה שיספק לו כל צרכו (כמ"ש בסוטה מ"ח ע"ב "ופסקו אנשי אמנה א"ר יצחק אלו בני אדם שהן מאמינין בקב"ה דתניא ר"א הגדול אומר כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא מקטני אמנה", וכמ"ש תוס' שבת ל"א ע"א "אמונת זה סדר זרעים מפרש בירושלמי שמאמין בחי העולמים וזורע"), וזהו הטעם לסימני הטהרה והטומאה של הבהמות והעופות, שסימן הטומאה של העוף הוא שעוף הדורס טמא, והוא משום שעוף הטורף הוא סימן שאין בו את מידת ההסתפקות, ולכן חומד מה שאינו שלו וטורף בעלי חיים אחרים, ולכן נאסר באכילה לבני ישראל כי טבע המאכל נכנס בטבעו של האוכל, ושני סימני הטהרה של הבהמות - מעלה גרה ומפרסת פרסה, עניינם שמורים על מידת ההסתפקות, הסימן מעלה גרה מראה שדי לו במאכל שבקרבו, והסימן מפרסת פרסה מראה שאינו דורס וטורף.

ועתה ממשיך הגר"א לבאר שבסימן מעלה גרה יש עוד רמז על מידת ההסתפקות:

ונ"ל למה גרה, והענין כי ודאי מי שיש לו הרבה מאוד יותר על מידת סיפוקו והוא מסתפק בהם בודאי אינו ממידת הסתפקות, רק מי שמסתפק כדי סיפוקו זה הוא מדת הסתפקות, ונאמר (שמות ל') עשרים גרה השקל ומתרגמין עשרין מעה, ואמרו כי מעה הוא שני פונדיונים ופונדיון הוא ב' איסרין, נמצא כי מעה ד' איסרין, ואמרו (פאה פ"ח) מאימתי

ושאינו תדיר תדיר קודם? אפשר דכאן לא שייך דין זה כלל, שהרי קרבנות המילואים היו כדי להכשיר את תחילת העבודה במזבח ואת אהרן ככה"ג, וממילא זה כעין חינוך, דבלא זה אי אפשר להקריב את קרבן ר"ח, ולפיכך שפיר שייך בזה דין קדימה, וכל הנדון של אנינות נוגע לשעיר ר"ח כדאיתא בגמ' בזבחים, לפי"ז שפיר ניתא דברי מרן הגר"י דאפשר שייפסל שעיר החטאת מחמת הולכת בני אהרן שנעשה על די בני אהרן האוננים.

וכן מבואר ברש"י בפסחים (דף פ"ב ע"ב) בד"ה הי"ג וז"ל יוספרים כתוב בהן והא אנינות לאחר זריקה הואי, וקשיא לי מנלן? הלא לא נתפרשו בפרשה אלא עבודות של קרבנות שמיני, אבל קרבנות של ר"ח לא נתפרשו בה, ועוד מדקא מהדר ליה אהרן, וכי הן הקריבו, הלא אני הקרבתי, מכלל דקודם זריקה הואי אנינות". הרי מבואר ברש"י הנ"ל דהאנינות נהייתה לאחר קרבנות המילואים וקודם שעיר ר"ח, עכת"ד מו"ר הגרמ"ד הלוי זצוק"ל.

ברם בקוטני לא זכיתי להבין, דאם אכן מיירי בקרבנות שלאחר גמר עבודת המילואים, אי"כ איזו הוכחה הייתה לאהרן כנגד משה ונימוק דבריו הוא מדברי הפסוק "קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדם כאשר ציוה ה'" והנה כל הציווי הזה נאמר רק כלפי קרבנות המילואים שאלו הם קרבנות דידיה, לפיכך נאמרה ההלכה של העבודה בו, אבל שעיר ר"ח שהיא עבודה תמידית ואין אלו קדשי שעה, מנא לן שלא היו יכולים כל הכהנים לעשות את העבודה?

וגם תמוה לי שהביא מרן הגר"י ראייה מ"וימציאו בני אהרן את הדם אליו" שנאמר לעיל בריש הפרשה שזה מיירי בקרבנות המילואים אבל קרבן ר"ח שקרב אחריו והיה זה לאחר שכבר נעשו אוננים מהיכי תיני שיעשו זאת וודאי שאין לנו להסתמך מכוח מה שכתוב בפסוק שמדבר לגבי קרבנות המילואים לעשות מזה קושיא ולהניחה בצ"ע. וא"כ עדיין הפרשיה סתומה וחתומה היא אצלי בעוניי, וצ"ע לעי"ע.

אשמח לשמוע דעת המעיינים שליטי"א.

***

(מהרה"ג החו"ב בעל וברך דוד שליטי"א)

ג) ענין סימני טהרה.

כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו. אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי הפרסה את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפרסי טמא הוא לכם. ואת השפן כי מעלה גרה הוא ופרסה לא לכם. ואת הארנבת כי מעלת גרה הוא ופרסה לא הפרסה טמאה הוא לכם. ואת החזיר כי מפרסי פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא גרה לא יגר טמא הוא לכם (יא, ג-ז)

ראשונים סימן טומאה שלהן מכריסן של אחרונים והבן.

כלומר, דהנה איתא ביומא ט' ע"א: "מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים... אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב מפני שהיתה בו שנאת חנם... רשעים היו אלא שתלו בטחונם בהקב"ה אתאן למקדש ראשון, דכתיב ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסומו ועל ה' ישענו לאמר הלא ה' בקרבנו לא תבוא עלינו רעה... ר' יוחנן ור"א דאמרי תרווייהו ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם, אמר רבי יוחנן טובה צפורן של ראשונים מכריסן של אחרונים, א"ל ריש לקיש אדרבה אחרונים עדיפי, אע"ג דאיכא שעבוד מלכות קא עסקי בתורה, אמר ליה בירה תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים" (ופירש רש"י: "שנתגלה עונם. לא היו מכסין פשעיהם. נתגלה קצם. לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם. אחרונים לא נתגלה עונם. בני מקדש שני רשעים היו בסתר. בירה תוכיח. בית המקדש").

וצ"ב למה באמת בני המקדש הראשון עדיפים על בני מקדש שני? ומבאר הגר"א שבני מקדש ראשון היו **חיצוניותם** היתה רעה, כי מעשיהם היו רעים מאוד שחטאו בג' עבירות חמורות ע"ז ג"ע וש"ד, אך **פנימיותם** היתה טובה, כי נכון ליבם בטח בה', כלשון הגמרא "רשעים היו אלא שתלו בטחונם בהקב"ה", ובני בית שני **חיצוניותם** היתה טובה, שמעשיהם היו טובים שעסקו בתורה ומצוות וגמילות חסדים, אך **פנימיותם** היתה רעה, כי היתה בליבם שנאת חנם, ושנאת חנם באה מחמת חוסר הבטחון, ולכן הראשונים עדיפים על האחרונים, שהלב הוא העיקר כמ"ש בסנהדרין ק"ו ע"ב הקב"ה ליבא בעי.

ועתה אומר הגר"א שעפ"ז מבואר היטב למה הראשונים היו בגלות אצל בבל ומדי ויון, והאחרונים אצל מלכות אדום הרשעה, והוא על פי מה שאמרו במדרש שד' החיות הטמאות הם כנגד ד' גלויות, גמל כנגד מלכות בבל, שפן כנגד מלכות מדי, ארנבת כנגד מלכות יון, חזיר כנגד מלכות רומי, וכן מבואר בפסחים קי"ח ע"א שהפסוק יכרסמנה חזיר מיער נדרש על מלכות רומי, נמצא שבבל ומדי ויון הם כנגד גמל ושפן וארנבת שסימן הטומאה שלהם הוא סימן **חיצוני**, שאינם מפריסים פרסה, אך בפנים הם טובים שהם מעלים גרה, ורומי היא כנגד חזיר שסימן הטומאה שלו הוא סימן **פנימי** שאינו מעלה גרה, אך מבחוץ הוא טוב שמפריס פרסה, ולכן הראשונים ש**חיצוניותם** היתה רעה ופנימיותם טובה נפלו ביד בבל ומדי ויון שסימן הטומאה שלהם הוא **בחוץ** אך בפנים הם טובים, והאחרונים שפנימיותם היתה רעה נפלו ביד

כל אדם מותרין בלקט כו' אלא כדי שיהא העני יוצא ולא יהא מביא בארבעה איסרין, שהוא מזונות לו ולאשתו ליום אחד כמ"ש הר"מ והר"ש ע"ש, שהוא חשבון מכר בפונדיון כו' ע"ש, וזהו מעלה גרה שהוא מדת מזונו בצמצום לעני ביום א', כמ"ש (סוטה מ"ח ע"ב) כל מי שיש לו פת בסלו ואמר מה אוכל למחר כו', וכמ"ש (שמות ט"ז) דבר יום ביומו כו', כידוע.

ביאור הדברים שהגר"א ביאר כאן ש"גרה" הוא רמז למידת ההסתפקות, משום שגרה הוא שיעור המזון הנצרך לאדם בצמצום ליום אחד, שמי שזה מה שיש לו ובזה די לו, זהו מידת ההסתפקות, כמ"ש בסוטה מ"ח ע"ב "כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא מקטני אמנה", והוא משום ש"גרה" היא מעה, ומעה היא ב' פונדיונים שהם ד' איסרים, שזהו שיעור מזונות העני ליום אחד לו ולאשתו, כמו שכתבו הר"מ והר"ש בפ"ח דפאה שכר בפונדיון הוא מזון ב' סעודות, נמצא שלעני ולאשתו די בב' פונדיונים ליום אחד.

ועתה מבאר הגר"א את החילוק בין ג' הגלויות הראשונות לגלות אדום על פי החילוק שיש בין גמל וארנבת ושפן לחזיר בסימן הטומאה שלהם:

ובגמל ארנבת ושפן סימן טהרה שלהם מעלה גרה וסימן טומאה שאינו מפריס פרסה ובחזיר להיפך, והענין כמ"ש במדרש רבה (שמיני פי"ג) גמל זו מלכות בבל ארנבת כו' ע"ש היטב, כמ"ש יכרסמנה חזיר מיער כמ"ש פסחים קי"ח ע"ש, ואמרו (יומא ט' ע"ב) ראשונים עדיפי או אחרונים עדיפי, ואמרו ראשונים עדיפי, אדרבה אחרונים עדיפי דעסקי בתורה, ואמרו תנו עיניכם בבירה כו', והענין כי ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם אחרונים כו', והטעם כי הראשונים היו מעשיהם הטובים טמונים ועונותיהם גלויים כי לבם היה טוב ואחרונים להיפך, ורחמנא ליבא בעי כמ"ש סנהדרין ק"ו ע"ב רבותא למבעי בעיי בשני דרב יהודה כו' ע"ש, ואמרו ראשונים שהיה בהם ע"ז ג"ע וש"ד אלא שתלו בטחונם בהקב"ה, נמצא כי מעשיהם רע מאד שכולם יהרג ואל יעבור עבירות חמורות שבתורה ולבם היה טוב מאד שמעלת הבטחון על כולם כנ"ל. ואחרונים עסקו בתורה ובג"ח ומפני מה חרבה מפני שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כו' כמ"ש איזה פרשה קטנה כו' ואהבת לרעך, והוא מחוסר הבטחון שכל הקנאה והשנאה ממנו, ולכן ראשונים הגלו בג' מלכיות שסימן טהרה שלהם מבפנים וסימן טומאה שלהם מבחוץ, ואחרונים בגלות אדום שנמשלה לחזיר שהוא בהפך, והוא פושט טלפיו להראות סימני טהרה שלו, ושבע תועבות בלבו, וכן הוא בגלות הזה מדתן של ע"ר ונעשה לנו שם כנ"ל, וז"ש טובה ציפרן של

יכלכלך, ובתנאי שיהיה באמת ובכל לבו בלי שום פקפוק, ועוד, כי בהיותו בוטח בה', יעסוק בתורה ובמצוות בכל לבו בלי הרהור כלל".

ומה שביאר הגר"א שסימן הטומאה של מלכות רומי הוא בפנים אך בחוץ הם טובים, נראה יסוד לזה מהגמרא הידועה בשבת ל"ג ע"ב, שר' יהודה אמר "כמה נאים מעשיהן של אומה זו תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות", ונענה רשב"י ואמר "כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן תקנו שווקין להושיב בהן זונות מרחצאות לעדן בהן עצמן גשרים ליטול מהן מכס", הרי שמעשיהם היו נאים אך **כוונת ליבם** היתה רעה.

והנה ידוע לבאר שר' יהודה אזיל לטעמיה דס"ל דבר שאין מתכוין אסור, דס"ל שהמעשה עיקר יותר מהכוונה, ור"ש לטעמיה דס"ל דבר שאין מתכוין מותר דס"ל שהכוונה עיקר יותר מהמעשה, ולפי זה י"ל דר' יוחנן שאמר "טובה צפרן של ראשונים מכריסן של אחרונים" אזיל לטעמיה דס"ל דבר שאין מתכוין מותר כמבואר בשבת פ"א סוף ע"א, ע"ש, ולכן ס"ל שהעיקר הוא הלב, וריש לקיש שאמר "אדרבה אחרונים עדיפי אע"ג דאיכא שעבוד מלכיות קא עסקי בתורה", אזיל לטעמיה דס"ל דבר שאין מתכוין אסור כנראה מדברי הרמב"ן ע"ז י"ב ע"ב, ע"ש.

***

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

(ד) בענין נדב ואביהוא שלא נשאו נשים

ותשובת בן עזאי

א איתא בפרשה (ויקרא י, א – ב): "ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתנתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת ויקריבו לפני יי אש זרה אשר לא צוה אתם. ותצא אש מלפני יי ותאכל אותם ויתו לפני יי".

ובחז"ל (ויקרא רבה כ, ט – י) כתוב: "בשביל ד' דברים מתו בני אהרן ובכולן כתיב בהם מיתה על שהיו שתויי יין וקתיב בו מיתה שנאמר (ויקרא י, ט) "יין ושכר אל תשת", ועל ידי שהיו מחוסרי בגדים וקתיב בו מיתה שנאמר (שמות כח, מג) "והיו על אהרן ועל בניו", ומה היו חסרין מעיל שכתוב בו מיתה שנאמר (שם, לה) "והיה על אהרן לשרת", וע"י שנכנסו בלא רחיצת ידים ורגלים שנאמר (שם, ל, כא) "ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו", וקתיב "בבאם אל אהל מועד ירחצו מים", וע"י שלא היו להם

רומי שסימן הטומאה שלהם הוא בפנים אך בחוץ הם טובים.

ולפ"ז מבאר הגר"א ביאור נפלא בלשון הגמרא "טובה צפורן של ראשונים מכריסן של אחרונים", שהראשונים דהיינו בני מקדש ראשון נפלו ביד בבל ומדי ויון שסימן הטומאה שלהם הוא בצפרניים, שגמל ושפן וארנבת אינם מפריסים פרסה, והאחרונים דהיינו בני מקדש שני נפלו ביד רומי שסימן הטומאה שלה הוא בכרס, שהחזיר אינו מעלה גרה, כלומר שאינו מעלה את המאכל שבכריסו לפיו כדי ללעסו שוב, ו"טובה צפרן של ראשונים מכריסן של אחרונים", דהיינו שסימן הטומאה של הראשונים הוא טוב יותר מסימן הטומאה של האחרונים, כי הראשונים היו טובים בפנימיותם והאחרונים לא.

עד כאן ביאור דברי קדשו של אדונינו הגר"א, והדברים ומאירים ושמחים כנתינתן וקילורין לעינים, ונרשום בס"ד כמה הערות:

מה שהפליג רבינו שהבטחון וההסתפקות הוא יסוד כל התורה, כן כתב גם בפ"י הגר"א לחבקוק ב' ד' "ובטחון והסתפקות המה כללים לכל המדות", וכ"כ בפ"י הגר"א למשלי כ"ב י"ט: "ועיקר נתינתו התורה לישראל הוא כדי שישומו בטחונם בה' כמ"ש וישומו באלקים כסלם וגו'... והוא לפי שעיקר מהכל הוא הבטחון השלם והוא כלל כל המצוות כמ"ש ולא ישכחו וגו' ומצותיו וגו', ושם ל' ה' כתב: "וכן המצות המה תרי"ג והם נכללין באחת כמ"ש בא חבקוק והעמידן על אחת והוא הבטחון כמ"ש וצדיק באמונתו יחיה", ועוד כתב שם: "כי יש בם מדת הבטחון שהוא מגן לבל יכשלו בשאר המצות כי כולן כלולין במדה זו".

ומה שכתב הגר"א: "וכל העבירות וחטאים הכל מחמדה, כמ"ש כי לא תחמוד כולל כל הדברות וכל התורה, כמו שהאריכו בזה, ועי' בדבריהם", כן כתב מהרח"ו בשערי קדושה ח"ב שער ד' בארוכה, וז"ל:

"החמדה אב הטומאה, כי היא מביאה לשנאה וקנאה ומביאה לידי גזל ושבעת שקר ולידי רציחה, והיא העשירית שבעשרת הדברות שקולה ככולם, כי עינו לא תשבע עשר כעין הנחש שנאמר בו ונחש עפר לחמו, וקתיב נבהל להון איש רע עין וגו', ואמרו רבותינו ז"ל התאוה מוציאה את האדם מן העולם, כי מטרידתו מעסק התורה ומקיום מצוותיה, והוא כופר בהשגחה, שאינו מאמין שהכל על ידי השגחת הש"י, וכמו שאמרו ז"ל כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אכל למחר הרי זה מקטני אמנה, ועליו נאמר כי מי בז ליום קטנות מי גרם לצדיקים שיתבזבז שלחן לעתיד לבוא קטנות אמנה שהיתה בהן, אבל הבטחון אין מעלה כמוהו, וכמו שכתוב אשרי כל חוסי בו כי מאמין שיש בעולם אלוך יכול ומשגיח, וקתיב ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, ומובטח הוא שלא יחסרו מזונותיו, כמו שכתוב השלך על ה' יהבך והוא

ב. והנה בגמרא (יבמות סג, ב) איתא: "תניא רבי אליעזר אומר, כל מי שאין עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים, שנאמר (בראשית ט, ו) "שופך דם האדם באדם דמו ישפך", וכתוב בתריה "ואתם פרו ורבו". רבי יעקב אומר, כאילו ממעט הדמות, שנאמר (שם) "כי בצלם אלהים עשה את האדם", וכתוב בתריה "ואתם פרו וגו'". בן עזאי אומר, כאילו שופך דמים וממעט הדמות, שנאמר "ואתם פרו ורבו". אמרו לו לבן עזאי: יש נאה דורש ונאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים. אמר להן בן עזאי, ומה אעשה, שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים".

ודברי בן עזאי נפסקו להלכה ברמב"ם (אישות טו, ג) ובשולחן ערוך (אהע"ז א, ד): "ומי שחשקה נפשו בתורה כבן עזאי תמיד ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עוון, והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו". והט"ז (על אתר, אות ו) דייק מהמילים "אין בידו עוון" שלכתחילה אין לעשות כן. אמנם בלבוש מבואר שמותר לעשות כן לכתחילה.

ובסעיף שלפני כן כתוב: "ומיהו אם עוסק בתורה וטרוד בה ומתירא לישא אשה כדי שלא יטרח במזונו ויתבטל מן התורה מותר להתאחר". וכבר עמדו הפוסקים באריכות בענין החילוק שבין שתי ההלכות הללו [ויעוין בבית שמואל (ה) ובאוצר הפוסקים (כב) ובהשמטות (דף קנג, ב)].

ובאמת שהדברים צריכים ביאור [וכבר עמד בזה המהר"ם שיק (תריג מצוות מצוה א)], איזה מן טענה זו "נפשי חשקה בתורה", והלא קיי"ל שמצות תלמוד תורה נדחית בפני שאר מצוות כשאי אפשר לקיים מצוה זו על ידי אחרים, ומה שייך לומר "אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים", וכי הילדים שנולדים לאחרים פוטרם אותו מן המצוה [ורק לגבי תפילה מצינו (שבת יא, א) שרשב"י וחבריו אינם צריכים להפסיק מלימודם לצורך זה [ויעוין בתוס' (שם, ד"ה כגון רבי) ודבריהם צריכים עיון, וכמו שהאריכו המפרשים], וגם בזה מבואר בירושלמי (שבת פ"א ה"ב, ז, א – ב) שטעמו של רשב"י הוא משום שזה

בנים וכתוב בו מיתה היינו הא דכתיב (במדבר ג, ד) "וימת נדב ואביהוא". אבא חנין אומר ע"י שלא היה להם נשים, דכתיב (ויקרא טז, ו) "וכפר בעדו ובעד ביתו" ביתו זו אשתו. ר' לוי אמר שחצנים היו הרבה נשים היו יושבות עגונות ממתנות להם מה היו אומרים אחי אבינו מלך אחי אמנו נשיא אבינו כהן גדול ואנו שני סגני כהונה אי זו אשה הוגנת לנו, ר' מנחמא בשם ר' יהושע בן נחמיה אמר (תהלים עח, סג) "בחוריו אכלה אש" למה בחוריו אכלה אש משום "בתולותיו לא הוללו". עד כאן לשון המדרש. [ונראה שהטעם שחז"ל הוצרכו לבאר את חטאם של בני אהרן, על אף שבתורה נכתב בפירוש מה היה חטאם, הוא לפי שהיה נראה לחז"ל דוחק לומר שרק בגלל ענין הבאת האש, התחייבו מיתה].

ומבואר שאחד מחטאיהם של נדב ואביהוא היה שלא נשאו נשים. וידועים דברי רבינו האר"י (ליקוטי תורה שופטים יד) שכתב: "הנה כבר הודעתך, כי שמשון הוא סוד גלגול נדב ואביהוא, שבו אמר הכתוב וישלח את בידן זה שמשון (ר"ה כה, א), בחילוף אותיות נדב. והנה במה שפגמו נדב ואביהוא תיקן הוא, כי לא רצו לישא אשה מבנות ישראל, לכן הוצרך בעוה"ר ליקח בת אל ניכר. והם היו שתויי יין והוא היה נזיר, בלתי שתוי יין וכו'" [וכעין זה כתב בליקוטים (שמואל יב), ובשער הגלגולים (הקדמה לו ד"ה גם בענין שמשון)].

ויש לעיין מה החטא בכך שהם לא נשאו נשים, והלא יכלו נדב ואביהוא לטעון כטענת בן עזאי (יבמות סג, ב) שחשקה נפשמ בתורה, שהרי כתב רש"י (פסוק ג): "אמר לו משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך", והיינו שנדב ואביהוא היו גדולים ממשה ואהרן, ואם כן מה התרעומת עליהם במה שלא נשאו אשה [ובספר מעינה של תורה הביא בשם ספר דברי גאונים (שענקעל) שכתב שכיון שבהמשך דברי המדרש [וכן בסנהדרין (נב, א)] מבואר שנדב ואביהוא רצו להנהיג את כלל ישראל אחר פטירת משה ואהרן, מוכח שהם אינם כבן עזאי שאינו יכול לפרוש מן התורה כלל, ועל כן חזרה הטענה כנגדם על שלא נשאו אשה].

מאותה מצוה אף לאחר שהתגייר [ובדעת הסוברים שרק אם התגיירו בניו נחשב שקיים את המצוה, נראה לומר שלפי דעתם, אדם יהודי לא מקיים מצוה עם ריבוי של גויים בעולם, אבל כשהתגיירו הבנים, ונמצא שהזרע שנוסף בעולם ממנו הוא יהודי, חוזר הטעם של הפטור מן המצוה מצד שעסק ביישובו של עולם].

וממילא מיושב היטב מפני מה אם מתו בניו בלא שהעמידו זרע, חוזר חיוב על האדם. לפי שנמצא שבפועל לא הרבה את העולם, ולא יצא ידי חובת השתדלות בקיום העולם. ואף שאין דבר זה תלוי בו, כשם שלידת הילדים לא תלויה בו, אך גדר החיוב הוא לעשות מעשים המרבים ומיישבים את העולם. וזהו כוונת הגמרא שמי שלא עסק בפריה ורביה הרי הוא כממעט את הדמות.

וכיון שגדר המצוה הוא ליישב את העולם מובן מאוד מדוע מותר להתאחר מקיום המצוה בשביל חשש מטרדת המזונות המונע מלימוד התורה. משום שעולם בלי תורה אין לו קיום, והיינו שמלבד מצות לימוד התורה המוטלת על כל אחד ואחד, יש גם חלק נוסף בלימוד התורה שהוא מקיים את כל העולם כולו. נמצא שגם לימוד התורה וגם פריה ורביה נחשבות מצוות המעמידות את העולם, ומוטלות על כל אחד ואחד, וממילא יכול אדם לומר שכיון שהוא חושש שהוא לא יוכל ללמוד ואז יחסר בקיום העולם, הוא מאחר את קיום המצוה של העמדת העולם על ידי פריה ורביה.

אמנם בן עזאי שהיה פרוש מן העולם ביותר, הוסיף וטען שכיון שקיום מצות פריה ורביה מתקיים על ידי כל העולם, וכמו שביארנו לעיל, שהעולם אינו יכול להתיישב על ידי אדם אחד, ממילא נחשב הדבר כמצוה שיכולה להתקיים על ידי אחרים, שאז מי שלומד תורה לא צריך להפסיק בעבור זה.

אמנם כל טענת בן עזאי יכולה להיות נכונה רק לגבי יחידים, שאז אפשר לטעון ולומר שיכולה המצוה להתקיים על ידי אחרים. אבל אין זה היתר לרבים, לפי שאם רבים יעשו כן נמצא שהעולם באמת יתבטל מיישובו.

וממילא אפשר לומר שבדור המדבר שהיו כולם לומדי תורה, לא שייכת טענת בן עזאי, משום שאז יוצא שאף

שינון וזה שינון, ואין עדיפות לזה מזה, אבל מהיכי תיתי לומר כן בכל המצוות].

ועוד יש לדון, מהו ההיתר להתאחר ממצות פריה ורביה, בשל חשש מטרדת מזונות, והיכן מצינו שמותר להתאחר מלקיים מצוה בגלל טעמים אלו.

ג. והנה יש להתבונן בעיקר מצות פריה ורביה, שמבואר בגמרא (יבמות סב, ב) שאדם שהיו לו בנים ומתו, לא קיים מצות פריה ורביה. וכן מבואר בשולחן ערוך (אהע"ז א, ו). ולכאורה צריך ביאור, היאך יתכן לומר שאחר שכבר נפטר מחיובו, חוזר ומתחייב שוב פעם.

ובעל כרחק צריך לומר, שהדין שמבואר בהלכה (שם, ה) שאחר שנולד לאדם בן ובת קיים את המצווה, זהו פטור מקיום המצוה. כלומר, ששיעור חיוב המצוה הוא עד שיהיה לאדם בן ובת [ולפי המנחת חינוך (א, ה) צריך שילד להם בן ובת]. וממילא כל שמתו בניו, נמצא שעדיין לא יצא ידי קיום המצוה.

ועוד צריך ביאור, אמאי מי שהוליד בנים בהיותו גוי, נחשב כמי שקיים פריה ורביה, כמבואר בשולחן ערוך (שם, ז) [ויעויין בחלקת מחוקק (שם, ט) ובבית שמואל (שם, יב) שנחלקו הראשונים אם צריך שבניו יתגיירו גם כן], והלא גר שנתגייר כקטן שנולד דמי. והבית שמואל הביא את דברי התוס' שעמדו בזה וכתבו: "מכל מקום כיון דבנכרותו כבר קיים פריה ורביה דאז היה זרעו מיוחס אחריו לכן הוא פטור, כן כתבו התוס'". ועדיין הדברים צריכים ביאור.

ועוד יש לדון מהו גדר המצוה. הרי לידת הבנים אינה בידי של האדם והיא מהדברים התלויים בידי הקב"ה לבד [ויעויין (תענית ב, א)]. ובעל כרחק צריך לומר, שגדר המצוה הוא להתעסק בקיום העולם ויישובו. וכמו שהאריך המנחת חינוך (א, יד). ועדיין הדברים אינם ברורים.

והנראה לומר, שכיון שהעולם אינו יכול להתיישב על ידי אדם אחד, גם אם אדם זה יעסוק כל ימיו בפריה ורביה, מוכח שמצות פריה ורביה היא ציווי כללי על כל המין האנושי שמוטל עליו לדאוג שיתיישב העולם.

ועל כן כל שהאדם עשה מעשה לצורך מטרה זו, אף בתור גוי, נחשב שהתעסק במצוה זו, ואם יש לו בנים פטור הוא

סומכות רשות, שכוונתו בזה שיש להם קיום מצווה כאנשים וכו'.

ג. והנה מה שכתב שם בפשיטות שלפי שיטת הרמב"ם דס"ל שאין נשים מברכות על מצוות שהזמן גרמא, אזי ברור הדבר שגם אינם סומכות בכל כוחם, וגם אסורים בציצית של כלאיים. הנה אין הדבר פשוט כלל וכלל ואינו מוכרח. שהרי כל מה שאינם מברכות הוא רק משום הטענה שאין שייך להם לומר וציוונו על מצוות ציצית, שהרי סוף לא ציווה אותם, וכפי המבואר בביאור הגר"א וכן הוא בקמאי, אך אין זה משום שס"ל שאין להם קיום מצווה במה שהם עושות, אשר לפי זה, יש מקום לומר שכן יהי' דין עשה דוחה לא תעשה אף לנשים, ויהיו מותרים בסמיכה בכל כוחם, וכן בציצית של כלאיים. שו"ר שכן נקט בספר משנת יעבץ או"ח סימן ס"ה, יעו"ש היטב. אך בספר דברי יחזקאל כ"ח אות ג' נקט לא כן בשיטת הרמב"ם.

ד. והנה בלשונו כתב להגדיר את מה שנשים יכולות לקיים מצוות שהזמן גרמא, שהוא משום שהם יכולות להכניס עצמם לחיוב המצווה כאנשים. והנה אף שהדברים מחודשים, וצריכים ביאור והרחבה לביסוס ההגדרה, מ"מ לא שת ליבו להגדרה שכתב, שהרי אם כך הוא הגדר לא הבנתי מה כל הנידון שכתב שאינו מבין את דברי הראב"ד הנ"ל שיכולות ליטול ציצית בכלאיים, והרי אם הם יכולות להניס את עצמם לכלל חיוב המצווה כאנשים, אזי ממלא הרי הם חייבות ממש במצווה כאנשים, ואתי חיוב המצווה ודחי לאיסור לא תעשה. ושוב אין זה נוגע כלל לנידון שחקרו באם מצווה קיומית גם כן דחי ללא תעשה, דאין זה בכלל מצווה קיומית אלא מצווה חיובית כאנשים ממש לאחר שבחרו הנשים להכניס את עצמה לכלל החיוב, ודו"ק.

וכל מה שדנו בזה האחרונים הוא רק לפי שהבינו בפשטות דברי הראב"ד, שיש לנשים קיום מצווה בלבד על אף שאינם בכלל החיוב של המצווה, וגם בפועל כשבחרים לקיים את המצווה, אינם בכלל החיוב, אלא עדיין הם בגדר רשות בלבד לקיים את המצווה, וממלא הוי כמו מצווה קיומית ולא מצווה חיובית.

ה. ובמה שכתב לחלק בין מצווה שהיא קיומית בחפצא גם אצל האנשים, לבין מצווה שרק אצל הנשים היא לא חיובית ככל מצוות שהזמן גרמא. הנה אין לחילוק זה כל ביאור והבנה לענין דין עשה דוחה לא תעשה. דהנה אם החיוב של המצווה הוא זה שדוחה את האיסור, אם כן ברור שבעינין שעל הגברא יהי' חיוב של מצווה בכדי שידחה, ואי הקיום של המצווה הוא זה שדוחה, אם כן העיקר שיש לעושה קיום מצווה, ואין נפקא מינה אם יש בזה חיוב בחפצא או לא.

ובייתר ביאור, הנה כל הנידון בזה באם מצווה שאינה חיובית אלא יש רק קיום מצווה לעושה אותה, באם מהני לדחות לא תעשה, כבר ביארו בזה בארוכה בקובץ הערות יבמות, וקובץ שיעורים קידושין, שנידון זה תליא ביסוד חקירה אחרת, והוא מה הוא סיבת הדחי' של הלא תעשה, האם הוא משום צורך קיום העשה, או משום שלא תבטל המצווה, ונפקא מינה בכה"ג שיש אפשרות שלא יהי' ביטול העשה וגם לא יעבור על האיסור, האם עדיין אפשר לדון

אחד לא יעסוק בפריה ורביה, והעולם לא יתיישב [וזוהו הטעם שהיתה טענה כנגד חזקיהו המלך (ברכות י, א – ב), שלא עסק בפריה ורביה, כיון שדורו היו עוסקים בתורה בצורה מיוחדת, כמבואר בסנהדרין (צד, ב), ואז אין את הפטור שהעולם יכול להתקיים על ידי אחרים]. ועוד, שכיון שנדב ואביהוא היו כהנים, ובאותו הזמן היו כהנים מועטים, אין יכולים לפטור עצמם בטענת בן עזאי [וכן חזקיהו שיהיה מזרע בית דוד שהוא זרע המלוכה, לא היה יכול לפטור עצמו בטענת בן עזאי, ומה שטען שהרי המלכים שיצאו ממנו יהיו רשעים, ונמצא שמוטב שלא ייצאו ממנו, כלפי זה אמר לו ישעיהו הנביא "בהדי כבשי דרחמנא למה לך"]. ויעוין בדברות משה (קידושין מג, ענף ו).

***

הערות והארות על "מלאכת מחשבת" פרשת ויקרא תשפ"א

[מהרה"ג החו"ב רבי אורי מור יוסף שליט"א]

א. מה שהביא לבאר בענין גזל בקרבן הנלמד מאדם הראשון, בשם הגרמ"ד זצוק"ל וכו', הנה אף שהדברים מחודשים בביאור דברי רש"י שסתם דבריו ולא פירש דבריו שאינו גזל ממש, ואינו רק מידת חסידות. מ"מ בדברי המדרש שהביא יש משמעות לפרוש זה. ועל כל פנים יש לציין שכבר קדמו בפרוש זה בספר קהלת יצחק במקום ושם הוסיף לבאר שכל זה אכן רק בקרבן נדבה בלבד ולא בקרבן חובה וכמדוקדק בלשון רש"י עי"ש היטב.

ב. והנה בדברי הראב"ד בתורת כהנים המפורסמים, שהסכים לביאור קמא בקמאי בשיטת רבי יוסי שנשים סומכות רשות, שהיינו אף בכל כוחם ממש, והיינו שיש להם קיום מצווה כמו האנשים אלא שאין זה בתורת חובה אלא רשות, ועל כן שפיר יכולות לקיים גם מצוות שיש בהם איסור כסמיכה וציצית בתכלת. ולפי זה יכולות גם לברך.

ויש לציין מה שרבים לא ראו גם את סוף דבריו שם, שלמעשה לא ס"ל הראב"ד כשיטת רבי יוסי שנשים סומכות רשות, ועל כן להלכה לא יברכו הנשים על מצוות עשה שהזמן גרמא, וכן אסור להם לסמוך בכל כוחם או ליטול ציצית בכלאיים. ובזה מיושב מה שפסק להלכה בהלכות ציצית פ"ג ה"ט שלא יברכו הנשים על מצוות ציצית. [ולא כמו שפירש בספר ביכורי ארץ ברכות סימן כ"ו שדברי הראב"ד הם לא בשיטת עצמו אלא בשיטת הרמב"ם, וזה דחק בגדי שלא יהי' סתירה בדברי הראב"ד, אך להנ"ל אין כאן שום סתירה, וחבל שלא עיין היטב בדברי הראב"ד בתורת כהנים שמפורש לא פסק כן להלכה, ורק הביא לבאר את שיטת רבי יוסי שנשים

[ובזה מבואר לא כמו שכתב כת"ר שלי בתו"ד, שמדברי רעק"א חזינן שרק חיוב המצוה בפועל דוחה לא תעשה, דאין זה הנקודה המחודשת ברעק"א, אלא כפי שמדוקדק בלשונו שם, שהעיקר הוא אי ביטול העשה, שזה הוא הסיבה לדחי' הלאו, ולא עצם החיוב בפועל על הגברא, אלא דממלא הציור של ביטול הלאו הוא רק בכה"ג שישנו חיוב בפועל על הגברא, ודו"ק].

אשר לפי זה לא הבנתי כיצד אפשר לשאול מרעק"א לדברי הראב"ד, אף לפי הנוסח של הנידון הנ"ל באם מצוה קיומית דחי לא תעשה או לאו, דלפי הנתבאר הא בהא תליא. וברור שיש כאן ב' שיטות בראשונים, כפי שביארו בקו"ש וקו"ה ובדברי יחזקאל הנ"ל באריכות. ועוד נראה בדבריו של הרינת יצחק שהזכיר שם, שצריך ליישב את דברי רעק"א מה יענה לדברי הראב"ד הנ"ל. והרי נתבאר לעיל שלמעשה הראב"ד לא פסק להלכה כשיטה זו, ואם כן להלכה זה לא נשאר כלל, ודברי רעק"א הם לכאורה לפי ההלכה למעשה, ודו"ק.

ז. [והנה הביא שם את תירוצו של הרינת יצחק ליישב את דברי רעק"א מדברי הראב"ד בתורת כהנים הנ"ל, ונלע"ד שלא תפס את דבריו במקום הנכון, דכל מה שהקשה על דבריו נלע"ד שלא קשה מיד. והיינו שאין כוונתו להשוות ממש את דברי רעק"א הראב"ד והרמב"ן כמקשה אחת ממש, אלא סה"כ רוצה לומר שאין הנידונים שווים, והיינו שהראב"ד לא עסק סדין עשה דוחה לא תעשה כלל, אלא למד דין כלאיים בציצית מדין הותרה ולא דחוי, וכפי שאכן כן היא שיטת ר"ת במנחות מ' ע"ב בשיטת שמואל. וכעין זה בתוס' שם להלן בדעת רב יהודה ואכמ"ל בזה, וממלא אין זה נוגע לדברי רעק"א שכתב את דבריו בשיטת קמאי וכפי פשטות סוגיית הש"ס ביבמות שאתינן עליה מדין עשה דוחה לא תעשה, ועל כן כתב מה שכתב ליישב ק' החכם אחד, ואין סתירה מדברי הראב"ד בגדר דין עשה דוחה לא תעשה שהוא משום קיום העשה, היות ולא עסק כלל בדין עשה דוחה לא תעשה. אך ברור שלשיטה זו אין מקום לדברי רעק"א בכל מהלך דבריו, וצריך לחפש תירוץ אחר לק' אותו חכם, אלא שאותו חכם שאל לפי הפשטות שגדר הדין הוא משום עשה לא דוחה לא תעשה, ועל כן ענה לו רעק"א לפי הבנתו בדין זה, וברור.

וכמו כן מה שתפס עליו בגדר דין סמיכה בקורבנות, דמנלן שדברי הרמב"ן נאמרו גם לענין סמיכה. זה אינו נכון כלל ועיקר, וברור שלא כתב זאת על פי דברי הרמב"ן, אלא זו סברא מצד עצמה, וכבר הרבו להוכיח זאת בראיות ברורות שדין הסמיכה בקרבן הוא גם מדיני ההקרבה והקורבן, ואינו רק מצוה בעלמא על האדם, ואשר לפי זה שפיר י"ל שאין זה בכלל האיסור של עבודה בקדשים, היות וזה בכלל מעשה העבודה וכו', וידועים דברי הטורי אבן בחגיגה ט"ז ע"ב שתחילה נקט הכי שהוא מדין דחי' עד שהקשה בזה הרי אין דחי' במקדש ועי"ש מש"כ בזה, אך בפשטות אפשר לומר שלא מדין דחי' הוא ואכמ"ל, ברם ברור שאין זה נוגע לדברי הרמב"ן הנ"ל.

אלא מה שכן קשה על דרכו של הרינת יצחק הוא, שדבריו מרפסין איגרא ופלא הוא שהעלה דבריו על הכתב. דכיצד עלה בדעתו לבאר בדברי הראב"ד שס"ל בדין כלאיים בציצית שהוא מדין הותרה ולא מדין עשה דוחה לא תעשה, והרי דברי הראב"ד אינם עוסקים בדין כלאיים

דחי' רק משום קיום העשה, או דבעינן בדוקא שיהי' מצב שאם לא יהי' דחי' אזי יהי' כאן ביטול עשה, ולצורך זה נאמרה הדחי'. ועל כן בנשים במצוות שהן פטורות וכמצוות ציצית, הרי גם אם לא יקיימו את המצוה, לא יהי' ביטול עשה, שהרי אין הם חייבות במצוה, ועל כן אין מקום לדחות, או דלמא, דמ"מ לצורך קיום המצוה נמי מהני לדחות את האיסור.

אשר לפי כל זה, אם נקטינן שגם באשה הפטורה ממצוות שזמן גרמא מהני לדחות איסור, הרי זה רק משום שדין הדחי' הוא בשביל קיום העשה ולא בשביל אי ביטול העשה, ולפי זה גם במצווה שהיא קיומית בחפצא, סוף סוף יש מקום לדין דחי' של האיסור לצורך קיום המצוה, אף שאין בה שום חיוב.

[ואכן גם אם נקטינן דיסוד סיבת הדיחוי הוא משום קיום המצוה ולא משום אי ביטול העשה, הנה בזה ישנם ב' אופנים חלוקים שאולי יש מקום לחלק בניהם. והוא בין הא דנשים במצוות שהזמן גרמא, באם ננקוט בפשטות שהם פטורות מהחיוב גם לאחר שהחליטו לקיימן, וכל מה שיש להם גם בשעת מעשה הוא רק קיום מצוה ללא חיוב. לבין הציור של הרמב"ן בבא מציעא בכהן בבית הקברות לענין השבת אבדה על ידי שנטמא בהיכנסו לבית הקברות, דהתם קודם שנכנס לבית הקברות ועדיין לא הגביה את המציאה, אין עליו חיוב מצוה, וממלא אין כאן ביטול מצוה אם יטמא, ומ"מ אמרינן בזה עשה דוחה לא תעשה, הרי שלצורך קיום המצוה מהני הדחי'. אלא שכאן שאני, היות ולאחר שעושה המעשה הרי הוא בכלל חיוב המצוה של השבה, ולא כנשים שגם לבסוף אינם בכלל החיוב. והי' מקום לומר שאין ראי' מאבדה הנ"ל לדין הנשים. ואכמ"ל. אך החילוק בין מצוה שבחפצא היא קיומית לבין היכא שבחפצא היא חיובית, לא נראה לי שיש מקום לחלק בזה מיד'.

ובכללות הענין כבר דובר במקו"א שיש לדון בכלל אם יש מציאות כזו של מצוה קיומית בכל התורה כולה, דלכאורה זו המצאה זה הדור האחרון. ואכמ"ל בזה.

ו. [והנה מדברי הראב"ד הנ"ל הוכיח בקובץ שיעורים קידושין אות קמ"ג שס"ל בהכרח שיסוד סיבת דין הדחי' הוא משום קיום העשה ולא משום שלא יהי' ביטול לעשה, שהרי באשה אין ביטול מצוה אם לא תטיל ציצית, ואם אמרינן בזה דין דחי', על כרחך משום שקיום המצוה דחי' ללא תעשה.

אך מאידך מדברי רעק"א שהביא בהלכות ציצית סימן י"א, הוכיח בקובץ הערות סימן י"ד שבהכרח ס"ל שלא כגברי הראב"ד הנ"ל, והיינו שלא קיום המצוה הוא שדוחה, אלא אי ביטול המצוה, דזה הסיבה לדחי', ועל כן הקשה שלא ילבש את הטלית ולא יחול עליו חיוב מצוה וממלא לא צריך לדחות את הלא תעשה של כלאיים, והוצרך לתרץ מה שתירץ, שיש אופן שבו אכן לא יהי' דחי', יהי' ביטול לעשה, ולא רק אי קיום המצוה, ועל כן מהני לדחות. אבל אי אמרינן שעיקר הדחי' הוא משום קיום העשה, הרי שלא קשה כלל ק' רעק"א, שמעתה לא איכפת לן שיכול שלא ללבוש הבגד, ולא לדחות הלאו, דמ"מ לא תתקיים המצוה, ודו"ק.

ופוק חזי בשיטת ר"ת הנ"ל לעיל דס"ל דהוי היתר ממש ולא מדין דחי', הנה הוא ס"ל שאף בלילה ואף בטלית שאולה ואף בנשים יש היתר של כלאיים, הרי שהשווה נשים לטלית שאולה וזמן לילה שבזה ברור שאין בכלל קיום מצוה, ומ"מ מותר ציצית בכלאיים.

וביותר פוק חזי במיוחס לראב"ד בריש תמיד שהקשה שם על שיטת ר"ת הנ"ל, שהא כיצד אומר שהוא אינו מדין דחי', והרי מהתם ילפינן לדין עשה דוחה לא תעשה כמבואר ביבמות. הרי דס"ל לראב"ד שלא כר"ת.

וכמו כן בכל דבריו ולשונו של הראב"ד בתורת כהנים מבואר ברור שיש קיום מצוה לנשים כמו האנשים לשיטה זו, וכן הוא בכל המצוות שהזמן גרמא ולא רק בציצית, הרי שמוכרח הוא שדן בזה מצד שיש בזה קיום מצוה, ועל כן הוסיף שמכח זה מותר גם כשיש איסור בהאי מעשה, ועל כרחך שהוא רק מדין עשה דוחה לא תעשה, ולא מכח דין הותרה, כי אז לא הי' זה נוגע לעיקר נידון ביאורו בשיטת ההיא בדעת רבי יוסי שסומכות רשות, ודו"ק כי פשוט הוא,, ולא עלה על דעת אדם לבאר אחרת בדברי הראב"ד גם ללא קשר לדברי רעק"א הנ"ל.

בציצית, אלא כל דבריו סובבים סביב הנידון של המחלוקת באם נשים סומכות רשות או לא, ובדעת מי שס"ל שנשים סומכות רשות היינו רבי יוסי וכו', הביא ב' ביאורים מה הכוונה בזה, וביאר בביאור הא' שיש להם קיום מצוה כמו של אנשים, אלא שאינה חובה עליהם אלא רשות. והוסיף בזה, שמכך נפקא מינה לדין הסמיכה שהיא אף בכח על אף שיש בזה איסור, וכן כלאיים בציצית, שכל כה"ג מותרים הם מכח קיום המצוה.

ומעתה כיצד אפשר לומר שההיתר בכלאיים בציצית הוא משום הותרה ולא דחי', והרי אם הי' זה היתר ממש, אם כן זה לא נוגע לנידון של המחלוקת אם סומכות רשות או לא, דהרי אם הותר האיסור ממש במצוות ציצית, אזי אפי' אם לא הי' לנשים קיום מצוה כלל, נמי הי' מותר להם ללבוש כלאיים בציצית, דהרי הותר האיסור בציצית, ונשים סומכות רשות. והיינו אפילו לשיטה הב' שם בדעת רבי יוסי שס"ל שאין להם קיום מצוה, מ"מ הי' מותר כלאיים בציצית, וכן סמיכה בכח, שהרי אין בזה כלל איסור, שהוא היתר גמור, שהרי זה בכלל העבודה המותרת, והרי זה בכלל מצות ציצית שיש רשות לנשים גם בלי קיום מצוה, ואין צורך בדין דחי', וממלא אין צורך בקיום מצוה בפועל.

"נחשבה" – הגאון רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א

"נחשבה" – שמיני תשפ"א

החוק המפורסר אל תרף נצורה כי היא הקיף. משל ד"ר

כתב הרמ"א בשו"ע אורח חיים סי' רצ"ב ס"ב, ונחנו שלא לקבוע מדרש בין מנחה למעריב (טור), אבל אומרים פרקי אבות בקיץ ושיר המעלות בחורף, וכ"מ לפי מנהגו.

והנה החתם סופר סי' ת"ל כתב דלא שמע בזה טעם מקובל שאומרים ברכי נפשי ושיר המעלות בחורף, ופרקי אבות בקיץ. עי' מש"כ והאריך בדבר.

ולכאורה יש לומר כך, דבימות החורף שאדם הוסה בביתו ואינו יוצא לחוץ, הוא זמן שראוי להתבונן ולהתחזק באמונה בנפלאות הבריאה, שזוהו כל תוכן הפרק דברכי נפשי, ומזמורי שיר המעלות שאף הם מישך שייכי בזה, אולם בקיץ שהוא זמן שאדם יוצא לחוץ ועלול יותר לחטא, על כן המתאים יותר הוא חיוזק בדרכי ההתגברות על היצר וחילוי, שהוא הוא תוכן של המשניות במסכתא דאבות.

ולכאורה יש להקשות בדברי הרמ"א שהביא המנהג לומר פרקי אבות בקיץ אחר מנחה, שהרי נהגו שלא לקבוע בו מדרש, ועי' בשער הציון סימן רצ"ב סק"ה שכתב שאפשר הטעם הוא משום דאין שונין אותו כדרך שאר למווד רק באמירה בעלמא.

ויש לומר בעומק הכונה, שאמירת פרקי אבות היא בגדר לימוד המוסר שאין העיקר החידוש, אלא העיקר הוא השינון והחזרה, כדי להזכיר מה שנשכח מהאדם למרות הפרסום וכעין שכתב בעל המסילת ישרים בהקדמתו המפורסמת, וזה אינו נחשב קביעת מדרש, כי אין זה כי אם השבה אל הלב מה שידוע לו כבר.

ובאמת לפי מנהגינו אנו חוזרים ארבע פעמים במשך הקיץ פרקי אבות, והוא מאותו טעם, כי העיקר הוא ההשבה אל הלב. והנה ישנם החושבים לעצמם כי המוסר אינו משפיע על האדם ולראיה הם מביאים כי ניסו מספר פעמים ללמוד מוסר ושום דבר לא השתנה.

אך האמת יורה דרכו שיש ויש לזה השפעה גדולה על האדם, אולם זה תלוי בכמות השינון שהאדם משנן לעצמו דברי המוסר, ואף שבתחילת הדרך לא ניכר השינוי אולם השינוי מתחיל והוא קיים כבר מהפעם הראשונה, ואחר הרבה פעמים רואים את התוצאות, שהתחילו אמנם ממש מהפעם הראשונה.

וראיה לזה נוכל להביא מהדין הנוהג בימים הללו – שהפסקנו לשאול על הגשמים בכרך עלינו – שהלכה פסוקה היא, שאם אדם מסופק אחר התפילה אם אמר ותן טל ומטר בקיץ, הוא חוזר, דחוקה שאמר מה שמורגל, אבל אם כבר עברו עליו ל' יום שוב אינו חוזר, והיינו משום דיש להניח שאמר כדן.

ולכאורה, ביום הראשון שהתחיל לשנות הרי מאומה לא התרחש בהתנהגותו, וההרגל של תפילות החורף שלט בו לחלוטין, וכך זה המשיך עד שביום בהיר פתאום הפך להיות מוחזק להתפלל כבקיץ, ונשאלת השאלה מתי זה קרה? אלא ודאי צריך לומר, שזה כבר קרה מההתחלה, אלא שהתוצאות לא התבטאו בשטח למרות שהחלו.

וכך זה גם כן במוסר, מהיום הראשון מתחילים להשתנות, למרות שבשטח לא יהיה ניכר רק אחרי 90 חזרות או יותר.

ויש להתעמק בדבר יותר כדלהלן, שמסתבר מאד שכאשר אדם מתחיל לומר בתחילת הקיץ, ותן ברכה, תיכף ומיד מתחיל ההרגל של ותן ברכה, אלא שמאידך שולט בו הכח של אמירת ותן טל ומטר מצד שני, ונמצאים שני הכוחות ומתגוששים ביניהם עד שמכריע כוחו של החידוש, ואז מוחזק האדם שאמר אמנם, ותן ברכה, דוק ותשכח שכן הוא האמת. וכך היא המדה גם כן בלימוד המוסר, שכאשר זוכה האדם לעסוק בספרי המוסר, הרי תיכף ומיד זה נותן השפעה נפלאה ביותר, דא עקא, שעדיין ישנה השפעה קודמת שמכוונת אף היא את דרכיו, ונמצאות הכוחות מתגוששות ביניהן, ופעמים זה נוצח ופעמים זה, עד שאחרי הרבה פעמים מוכרעת המלחמה על ידי ספרי הקודש. ועל כן אין להתיאש, כי אם להתמיד... וזהו סוד **שבעת ימי המילואים**. שהיו שבעה ימים של הכנה, לעבודת המשכן. ולימדנו התורה הקדושה, להתאמן ולהתאמן, כדי לשפר עצמינו בהמשך...

והוא ענין ימי הספירה שהם הכנה לקבלת התורה, כמו שכתב בספר החינוך. וכבר קראנו בהפטרה דשבת הגדול הפסוק דסוף ספר מלאכי פרק ג' פסוק י"ה, **וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע בֵּין עֶבֶד אֱלֹקִים לְאִשֶּׁר לֹא עָבָדוּ**. ודרשו חכמים במסכת הגיגה, אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים, להשונה פרקו מאה פעמים ואחד. והיינו מפני שכל פעם ישונה את פרקו, נרשמת החזרה במוחו ונשמתו של האדם, עד כדי שהוא ממש אינו דומה כלל... **בינו זאת ותחי נפשכם!**

***

אין אומרים מזמור לתודה בימי פסח – אולם יש להגיד תודה על שקיבלנו פסח שכזה...

מי זוכר את הפסח של שנה שעברה? ומי שלא זוכר, שיזכר... מי זכר להודות להשם על הפסח של השנה? ומי שעדיין לא עשה זאת, שיעשה עכשיו... הרי בשנה שעברה היה לנו פסח מיוחד במינו, כל משפחה גרעינית עשתה ליל סדר לבד... אפילו זוגות שזה עתה נישאו, ובודדים בכל הגילאים, שמעולם לא עבר עליהם ליל הסדר שלא התארחו היכן שהוא. עשו סדרים כל אחד בביתו, על כל המשתמע מכך. ולא שלא היתה משפחה שרצתה לארח, אלא שפשוט זה היה מסוכן. והמגיפה הקשה, גבתה וגבתה, חיים יקרים, שלות נפש, וישוב הדעת. והנה בשנה זו גם ופלא!!!

פתאום כבר אפשר ומותר לשבת יחד, הנה מה טוב ומה נעים, שבת אחים גם יחד. גם בשנה שעברה היה זה נעים, אבל זה לא היה טוב... השנה זה גם טוב וכמוכן שגם נעים. ועתה עת לחשוב – כיצד אומרים מזמור לתודה? ואף שאין אומרים מזמור לתודה בימי הפסח, אבל על ימי הפסח, חייבים.

ובכן:

מזמור לתודה הריעו לד' כל הארץ. – בפרט מי שגר בארץ הקדש – **עבדו את ד' בשמחה באו לפניו ברננה.** – כמה יש לשמוח שאפשר כבר לבוא לבית כנסת – **דעו פי ד' הוא אלקים הוא עשנו ולא יולו** {אנחנו עמו וצאן מרעייתו. – לא לשכוח שהכל מאתו יתברך – הבוחר בעמו ישראל באהבה – באו שערינו בתודה תצרתיו בתהלה הודו לו ברכו שמו. – שערים וחצרות... האם זה מזכיר לנו משהו? – אז צריך להודות ולהלל – **פי טוב ד' לעולם חסדו ועד דור ודור אמונתו.** הכל חסד ואמונה. בבוקר חסדך ואמונתך בלילות...

כמה המלים הללו מדברות אלינו, וכמה הן נותנות לנו את הכיוון, להתחיל לעבוד השם בשמחה לבוא לפניו ברננה, לדעת כי הוא אלקים ולא אנחנו, הוא אלקים ולו אנחנו, אלו מלים נפלאות... ומצוה לאומרם בנגינה, כמו שכתב השלחן ערוך אורח חיים סימן נ"א סעיף ט'. **ובמובן גם תפלה לעתיד.**

והנה יש שמעדיפים לשכוח את מה שעברנו. ויש אמנם שכבר לא יוכלו לשכוח, כי מה שהיה להם קודם כבר לא יחזור. אולם האמת היא שצריך לזכור ולהשוב על מה שהיה, ולהסיק מסקנות, וכמו שהתורה אומרת, **זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור.** כלומר לזכור את ההסטוריה, ולהבין ממנה דברים לעתיד.

ונשאלת השאלה, מהי המסקנא המתבקשת ממה שעברנו? ונראה שהדבר החשוב ביותר הוא ללמוד אמונה, ולדעת שאין להסתמך על המדע ועל הרפואה, רק להתפלל אליו יתברך, שמלכותו בכל משלה. וגם אחרי החיסונים צריך רחמי שמים לקבל אותם.

ועוד דבר שעלינו ללמוד, שהעולם הזה הוא עראי, ואין לתכנן בו תכניות כלל. כי אפילו האומות החזקות ביותר, שמאז ומעולם מתכננות הכל מראש, עמדו המומות ומבולבלות, ועדיין ישנן מדינות גדולות ועצומות ששרויות במצב של חוסר אונים מוחלט, וכל זאת בעטיו של נגיף זעיר כל כך, שבקושי אפשר לזהות אותו, ואשר היו כאלו שהכחישו אותו לגמרי, וביניהם גם ראשי מדינות שפעמים שילמו בחייהם על כך. אין זאת כי אם שאדון העולם רצה להוכיח לכל יושבי תבל, ששוא תשועת אדם. **שאיך עוד מלבדו, ואפס זולתו.**

ועוד ענין יש לזכור.

הנה אחד מארבעים ושמונה קנינים הוא, **נושא בעול עם חבירו**. וכמה צריך להיות נושא בעול עם אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה, באותן מדינות שהמחלה הזו, משתוללת עדיין בכל עוז, ויש לנו להתפלל בכל לב, שהמקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרווחה ומאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה, השתא בעגלא ובזמן קריב.

"מתוך ההפיכה"

פרק ס' "התלבטות עצומה"

תקציר ענייני:

חיים שלום נפגש עם גיסו אפרים זלמן, הוא חושף בפניו את מה שעבר עליו במשך שמונה השנים שנעלם וגם את הרקע לנפילה העצומה. למרבה הכאב, חיים שלום אינו חושב לעזוב את הצבא החילוני, יש לו חלומות להגיע לדרגות הגבוהות ביותר, האם יש טעם בכל המפגשים אם את העיקר לא ישיג, בפרקים הבאים נדע תשובה על כך.

מולי אף הוא נמצא בפרשת דרכים קשה, הוא מאורס לחיילת שרחוקה מכל זיקה לדת, הם מנסים לבנות מתווה קיומי ע"י נוסחה מוזרה שתתן כביכול מענה איך שני אנשים שונים לחלוטין ביחס לדת יוכלו להשתלב במסגרת נישואין, מולי מתלבט רבות, האם עשה החלטה נכונה ולפיכך מתחמק מלקבוע מועד סופי לנישואין, אחרת מרגישה ביחסו המסויג ושוקעת בדיכאון חברתה הדס מויאל מנסה לעזור אבל במקום לעודד היא רק זורה מלח על פצעה. לינור מתחילה להרהר בכל ההערות של הדס היא מגלה לפתע שלא חשבה די אם אפשר לקשור שני קצוות כל כך רחוקים.

ובארה"ב מתמודד נפתלי הרטשטיין עם התעקשותו של אביו רב יואל שיכנס לתוך הפוליטיקה האמריקאית במסגרת המפלגה הדמוקרטית, לרב יואל חשוב לעורר סערה בעולם בעקבות השואה האיומה, ארבעת בנותיו נותרו בפולין והוא מנסה להצילן בכל דרך, הוא הופך עולמות כדי שחילות ארה"ב ינסו להציל את יהודי איחופה משואה איומה, בתמימותו סבור הוא שאם נפתלי יטפס במרחמי המפלגה יוכל לפעול להצלת בנותיו.

חיים שלום מספר לאפרים זלמן, מה היה הקטע שגרם לו רח"ל למאוס בכל מה שהאמין בו:

ברגע שנפתחתי ללימודים זרים, הפגישו אותי חברי הצדיקים עם פרופ' חבוש כיפה (בדוך כלל ברט) בשם ישעיהו ליבוביץ ואחותו פרופ' נחמה ליבוביץ (שר"י) שניהם היו עילויים לא נורמליים [חכמים להרע] פרופ' ישעיהו היה אחד הפילוסופים הגדולים ביותר שפגשתי בחיי, התמלאתי הנאה עצומה מהידיעות והחריפות שלו שהייתה לא מצויה, לא שמתי לב לק שהיא אפיקורוס גדול ומלא בדעות כחבות, הוא הקנה לי את תורת אריסטו סוקרטס אפלטון ניצ'ה וגם את שיטת ברוך שפינוזה (שר"י) שכפר בכל יסודות האמונה.

מה שחיסר ישעיהו השלימה לי אחותו נחמה שהייתה גאונית יותר ממנו, היא הייתה מיוחדת ב"ביקורת המקרא" שטח פרוץ לכל הכופרים, להוציא מהתנ"ך משמעויות הפוכות לחלוטין ממה שקיבלנו מרבותינו הקדושים חז"ל, הגישה הפתוחה שכל מה שמובא במקרא ניתן לבחינה, הביאני לפריצה איומה, זה גרם לי לחשוב שהכל נתון לבחינה מדוקדקת מחדש עפ"ל.

לתוספת קינוח קיבלתי משניהם את ספרי "מנדלה מוכר ספרים" שלום עליכם שי עגנון יל"ג וליבל טרוצקי באידיש עסיסית, נפתחתי לעולם שונה לחלוטין, קראתי ספרי מינות בסתר, בשעות המאוחרות של הלילה, בשקיקה רבה, המארח המסכן שלי

הרב לעווי שהיה יהודי ירא ושלים, לא התחיל לחלום כמה דברי כפירה מינות וליצנות מהסוג הגרוע ביותר נמצאים בדירתו, החבאתי את כל החומר הזה בזהירות כדי שאיש לא יזהה שאני קורא חומר שלא קשור למחשבת ישראל.

ככל שהעמקתי בלימודים הללו, חשתי אך שהחשק שלי לקיום תורה ומצוות יורד בהתאם. גם קודם לכן לא הייתי ירא שמים בתכלית, אהבתי את הלימוד בגלל שנהייתי ממנו מאד, זה מילא אותי הרבה חשק להתמיד ולהתמקצע, כך אהיה גאון העולם, השוער אמר לי לקחת דוגמא מהדמות הכי אהובה עליו, דער מייצטער עליו, רבי שלמה פוליאצ'יק זצ"ל שלא היה עליו גדול ממנו בעולם, כעדות רבו מן הגר"ח הלוי מבריסק ז"ע הוא התבטא עליו, כי ראה הרבה עלויים במשך חייו, אבל כזה מעשונדיגער עליו (שונה מכולם וכוונתו הייתה בתור שבח) לא ראה, הוא הציב אותו עבורי כאתגר שעלי לשאוף להגיע לשם.

אך כשאין יראת שמים אמיתית אין בזה לחוד כדי לסכור שיטפון של מינות, בפרט כשקראתי את הספרים של שלום עליכם יל"ג ומנדלה מוכר ספרים שהתמידו ללגלג על בחורי הישיבות ולהציג אותם כמסכנים "ביינק קוועטצערס" (אלו שרק לוחצים על הספסלים ולא עושים כלום ההגדרה הלגלגנית ביטלה את כל עניין הלמידה אין רח"ל לתורה שום כוח קיום לקיום העולם העולם נבנה רק על ידי שמשיקיעים במשק ומי שלא כן חי על חשבון הזולת, מעמד בחורי הישיבה היה באותו זמן כה ירוד, עד שאף בחורה לא רצתה להינשא לבחור ישיבה, הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצוק"ל אמר פעם בבדיחותא שהיו קמים לפני בחורה בעלת מום כי מובטחת שתהיה "רעבעצין" לעתיד, היא תינשא לבחור ישיבה חשוב) גם התפילות נעשו בקרירות עצומה, עניין לימוד ההלכה למעשה כשאין שאיפה לקיום המצוות נמוג וכך החלתי לרדת במורד התלול.

הצעה מסתורית ומחשידה:

יום אחד לאחר שגמרתי ללמוד את אלי ויוסקה את אחד מספרי ברסלב העמוקים, שאל אותי אלי בלחש חשוד:

חיים שלום אתה מוכן ללכת איתנו לאיזה מפגש מרתק ביותר, אין כל ספק שזה ירגש אותי מאד.

"מה פירוש "מרתק" ולמה אתה לוחש זאת באוזן כאילו מדובר בדבר שהוא "טאבו" (דבר שאסור) עבורי? שאלתי בחשד את אלי.

"אני לא יכול להרחיב את הדיבור, אבל אני יכול להגיד לך ששם תפגוש עוד כמה דמויות שיעשירו את עולמך הצבעוני, אתה יודע שבשלל הכישורים שחנן אותך הבורא, אין גבול למה שתוכל להשיג, הגיע הזמן להכיר עוד כמה דברים שלא ידעת עליהם כלל".

"מה למשל? שאלתי סקן כולי.

"חיים שלום אתה לפעמים מרגיז מאד, איך נותן לעתיד לתעתע בך קצת, אתה חייב להכיר אותו עתה כאילו הוא עבר או לכל הפחות הווה, בזה אתה הורס את כל חדות התעלומה, תן לי פעם להביא אותך אל תוך ההפתעה כשאתה מחוסר ידיעה לחלוטין, זה חלק מהעניין, לא לדעת כלום לפני כן. בסיכום, אתה לא תיחשף להפתעה עד שלא תהיה בתוך המקום".

בימים הטובים לא היו קונים אותי בכזו קלות, כתינוק חסר דעת, אבל לאחר שקלטתי דעות כחזות לרוב, כבר לא הייתה לי רתיעה להגיע לעוד הפתעה מעניינת בלי לחשוב, האם זה חלילה וחס לא יסחוף אותי לחלוטין מחוץ למחנה החרדי. אבל מצבי הנפשי הירוד הביא אותי להימשך לכל מיני ריגושים, זה היה הרגע שהחבורה כיוונה אליו כל העת, הם הבינו שהניצוד נכנס לתוך כלוב הזהב, בלי להבין שבקך הם ריחקו אותי מהמחנה החרדי ת"ק פרסאות' סיים חיים שלום את דבריו.

*

אפרים זלמן היה המום מעומק החשיפה, חיים שלום גילה לו שהוא כבר שטוף רח"ל בדעות כחזות שהורסות כל חלקה טובה בנפש, לפיכך הן מונעות ממנו הרהורי חזרה בתשובה ה' ישמור. אך נמנע מלהראות לו הבעות של זעזוע, כדי שלא לרחק אותו ממנו, עם כל הכאב העמוק שחש בפנים לא הפגין צער או תדהמה, למרות שהיה על מה, הוא ראה בפועל "שריפת נפש וגוף קיים" הוא הבין שככל שלא יפגין רגשות יהיה לו כוח השפעה גדול יותר בעתיד.

הם נפרדו מתוך רגשי ידידות עמוקים, הקשר ביניהם התהדק מאד, אבל באופן חד סטרי, אפרים זלמן היה יצוק מחומר קשיח יותר מפלדה, הוא מנע בכוח את חיים שלום להשמיע לו אפילו דעה אחת משלל הידיעות, מלבד הסיפור לא הועברו אליו עוד ערוצי מידע שיכולים להכיל תכנים שליליים.

שניהם סיכמו להיפגש בהמשך, אך לא ידעו כי כל פגישה דולפת לצד הנגדי, לבנג' הערמומי היו חברים בכל מיני מקומות, לחיים שלום ואפרים זלמן לא היה כל מושג עד כמה בנג' מרושת, מיסטר איקס (איש המאפיה) כיסה את כל המקומות בעזרת הידידים הרבים שעמדו לרשותו.

***

רב יואל הרטשטיין מתמוטט לאחר הידיעה המרה על אובדן בנותיו (ח'ה).

התפיסה הפוליטית של נפתלי הרטשטיין הייתה מהירה כברק, הוא קלט את כל הניואנסים הדקיקים מהר יותר מחונכו ר' מנדי קאהן, כך הצליח לתת עצות פוליטיות מועילות ביותר שיועילו לרב מנדל להתקדם בתחום הפוליטי. כל זה קרה בזמן הקצר אותו הקציב לשטח הזה, היה זה פלא עצום שהצליח להגיע לכאלו השיגים למרות שפעילותו בפועל הייתה מינורית למדי (מועטת וקטנה)

כל זה היה בשל החלטתו הנחושה ש"תורתו היא אומנותו" הוא לא ימיר את הכלי חמדה שבידו בקרדום אישי, שאולי יקדם אותו במישור הפוליטי, אבל תורתו תתמקט ותלך ח'ו, די בשעות מועטות לעסוק בשביל לעוץ עצות מועילות, מעולם לא ראה את הפוליטיקה כמקום ראוי, הלא הכל שם שקר, הוא ראה היטב את חוסר האמת והאמביציות האישיות שנוטפות מכל העיסוק בפוליטיקה, אלמלי כבוד אביו היה פורש משם בו במקום, אבל כבוד אביו גדול בעיניו ובפרט שהוא כעת כל הנחת שלו בעולם, בכל פעילות שעשה כיוון "לשם מצות קיום כבוד הורים.

אלא שמה שהוא הבין בפשיטות לא היה מקובל בעיני אביו, הוא רצה שיהיה שופר מרכזי במפלגה הדמוקרטית.

לפתע גילה נפתלי לחרדתו שאביו הפך את עורו, הוא מבקש ממנו להתמיד את פעילותו בתחום הפוליטי, נפתלי לא היה יכול לעכל את השינוי שחל אצל אביו, תמיד היה אביו מתגאה בקך שהוא "מתמיד הדור" שלומד ימים ולילות ולא שת לבו להבלי העולם הזה, דבר אחד קיים אצלו בראש, לדעת עוד מסכת ועוד מסכת, להיבחן עליהן במבחן סיכה ולעמוד במבחן במאת האחוזים, לפתע הוא מזמר זמירות שונות לחלוטין, הוא לא רק מביע את דעתו בפועל, אלא מפעיל עליו לחצים כבדים להשקיע בתחום הפוליטי כדי שיוכל בקרוב לראות פירות בתחום הזה.

טענתו התמידית אליו: "כל עוד תהיה רק איזה "יועץ סתרים" של מנדי קאהן לא עשית כלום, מי ידע בכלל שקיים איזה פעיל רציני במפלגה שיכול לתרום רבות לשמה של המפלגה, בקך יתחשבו בדעתו בכל מיני נושאים בעלי משקל, בלא זה, כשתגיע עת פקודה אם לא תהיה ניצב בחזית לא תועיל במאומה, חבל על כל ההשקעה שלך! עלך להשקיע תקופה מסוימת יותר במפלגה, כך תוכל לזעזע את כל העולם בדרישה עזה להקים ועדת חקירה לבידוקת מחדלי ארה"ב במלחמה העולמית שעומדת לכלות את כל יהודי אירופה".

הוא ביקש ממנדי קאהן שיאתגר את נפתלי כדי שיכנס יותר לעובי הקורה, רב יואל שכח לחלוטין [באותם ימים] את הנחת הגדולה שהייתה לו מבנו נפתלי שנבחן על מסכתות שלימות במבחן סיכה, לא היה אדם מאושר ממנו בעולם לשמוע כי בנו יחידו עתיד להיות "התקוה הגדולה" של חכמי לובלין, הוא שמע ממנהלה הרחומי של ישיבת חכמי לובלין זצוק"ל הגה"ק רבי שימע"ה זעליכובער הי"ד שהיה ענק בתורה וחסידות, כי בקצב שעומד בו נפתלי יש לו עתיד גדול בשמי היהדות, יתכן שעוד יהיה אחד מגדולי גאוני פולין גליציה, עולם התורה החסידי יוכל להתפאר בגידול הזה שירבה נחת לכל הכלל.

מילים אלו חיממו את לבו, הם הביאו אותו להחלטה שיתן את רוב הונו לנפתלי "מתנה מחיים" (לפי חוקי הירושה של פולין אי אפשר היה לתת את כל או רוב הונו בירושה לבנו יחידו ולנטרל את הבנות לפיכך היה צריך לתת מתנה מחיים) כדי שיוכל לשבת ראשו ורובו בתורה בלי כל הפרעות.

ברם מאותם ימים זרמו יובלים רבים בימים, מי חלם באותם ימים, כי בעוד מספר שנים יצטרפו להגר כשעורם בין שיניהם לארץ זרה שרחוקה כל כך מחיי התורה שהיו להם בפולין רב יואל השתנה מקצה לקצה אם בתקופה הראשונה כמעט נשבע שבועה חמורה לעזוב את אמריקה הריקה לארץ ישראל עתה שינה דעתו.

בלחץ העיתים שכח רב יואל את הבטחתו לעצמו, כי לא יתן לנפתלי מחמדו להתעסק בשום עיסוק חולין, אלא כולו יהיה מוקדש לתורה ולחסידות. כעת עמדו לפניו צלליות ארבעות בנותיו שלא משו מעיניו לרגע אחד, נדמה לו שהוא שומע ברקע את קולן בזעקה: אבא, אנא ממך, תפעיל את כל מה שביכולתך כדי להוציאנו מעמק הבכא, עוד מעט לא יהיה את מי להציל, כל יום שעובר מסתמן לרעתנו".

בלילות היה מתהפך על משכבו בצער ובדאגה לשלומן ולשלום כל המשפחות, לא אחת ראה בעיני רוחו איך הן מובלות על ידי הקלגסים הנאציים שמתעללים בהן באכזריות רבה, קולן מהדהד בזעקה איומה:

"טאטע ראטעווע אונו פון דיא גרויזאמע פארניכטונגס געפאר, מ'שיקט אונו צו דיא גאד-קאמערן און מ'פארברענט אונו אין דיא קרעמיטוריום, סיא וועט בלייבן פון אונו בלויז אש אלעס אנ'אנדענק" אבא הציל אותנו מסכנת השואה האיומה שולחים אותנו לתאי הגזים והמשרפות לא יישאר מאתנו למזכרת רק אפר.

לאחר לילות שטופי בכי וזעה החליט כי עליו לעת עתה להפעיל את כל הלחצים על נפתלי להגביר חיילים בשטח הפוליטי לצאת יותר ל"פובליקום" (לקהל) רק בזה יוכל להועיל במאבק שלו להצלת המשפחה.

הלא יש כאן שאלה של "לא תעמוד על דם רעך" זו לא שאלה על עמידת דם של רעים גרידא, אלא אלו כל אחיותיו וכל משפחותיהן, וזו היא מצוה שאינה יכולה להתקיים רק בו.

הוא גייס את עזרתו של רב מנדי קאהן שישב שעות רבות לסבר את עיני שכלו של נפתלי כי הפעם יש בזה "עת לעשות... הפרו תורתך".

מסע השכנוע לא היה קל לרב מנדי, נפתלי היה עקשן גדול מאד, הוא לא היה מוכן לצאת אפילו לרגע מעולמה של תורה משאת נפשו, אבל לאחר לחצים אדירים, כשהתחדד הנושא שזה צורך השעה ויחזור לתלמודו תיכף לך, נעתר נפתלי להקדיש יותר שעות, את כל הסדרים של הלימוד יעשה בעיתים שונות כפי מיסת הזמן, רק אחד כמוהו יודע לנצל את הזמן עד תום, שלא יתבטל מעבר למידה.

ברגע שנפלה ההחלטה הבין שבמצב כזה אין עוד טעם להימנות על תלמידי "תורה דעת" הישיבה המצוינת לא נועדה רק לאלו שיושבים ולומדים במסגרתה יומם ולילה ואין להם שום יעוד אחר, מלבד לשקוד על דלתות התורה, אבל ברגע שהוא עוסק בעיסוקים נוספים על חשבון הלימודים, אין לו כל הצדקה להימנות על בני הישיבה.

בצער רב ניגש נפתלי אל ראשי הישיבה להודיע להם על החלטתו הוא פתח בתחוות על האכסניה שנתנו לו בעין יפה, לאחר מיכן סיפר להם על התפקיד שנטל על עצמו, לא משום שחלילה וחס נקעה נפשו מלישב וללמוד, חלילה וחס, אלא שבגזירת "כיבוד אב" נאלץ לצאת למסע הצלת משפחתו שנותרה באירופה ומצויה בתוך השואה האיומה שמרחפת על כל היהודים שם.

ראשי הישיבה מאד הצטערו על עליו גדול כדוגמתו שיהפך בצוק העיתים לעסקן מפלגה אנטי יהודית כמפלגה הדמוקרטית במפלגה יש לרפורמים וקונסרבטיבים דעה גדולה מאד. אבל לא רצו לצאת חוצץ נגד נפתלי, כדי שלא יראה שהם תוקעים טרזי בינו לבין אביו.

הוא ניגש להירשם למפלגה הדמוקרטית כפעיל מקומי באחד הסניפים הקטנים שפעלו במנהטן, הוא היה מאותו יום תחת חסותו המלאה של מנדי קאהן שדאג להקל על השתלבותו בין הגויים, לא הייתה זו פעולה קלה להתאקלם בסביבה גויית, אלמלא הליווי הצמוד של החונק שלו היה פורש בו ביום, האוירה הגויית הציקה לו מאד, אבל מנדי ידע בחוכמתו איך לנטרל את כל הסיבוכים, כעבור מספר חודשים היה נפתלי חבר כיתר המתפקדים למפלגה, הוא היה גאה ביהדותו ולא החביאה בשום עניין, הוא לא החסיר יום אחד מלהתפלל במניין, בקרבת הסניף היה בית כנסת של "יונג זירעאל" (ישראל הצעיר, ארגון שקרוב למזרחי) בית כנסת אורתודוקסי בסגנון אמריקאי מודרני, אבל כולם התפללו בלי לחסר תפילה אחת, ונפתלי למד להתאקלם גם במקומות אלו.

מיום ליום התקדם נפתלי במסגרת הלימודים הפוליטיים בהדרכת רב מנדי קאהן, לא עברה תקופה ארוכה עד שהיה עליו לעבור "טבילת אש" בחזית יותר רצינית, הוא נכנס כפעיל חדש בסניף הגדול של "איסטסייד" היה זה הסניף הגדול ביותר של רובע מנהטן ולא סניף זניח כקודמו, אם בהתחלה היה נראה "עוף משונה" בין הפעילים שחלקם הגדול השתייכו לזרמים הרפורמים והקונסרבטיבים שונאי היהדות שענינם צרה בכל מי שרק מזכיר דמות של יהודי ומפעם לפעם הציקו לו, אך בסיועו של מלווהו הצמוד רב מנדי קאהן הייתה הקליטה מהירה מאד.

תוך תקופה קצרה קלטו חברי הסניף המקומי כי נפתלי הרטשטיין הוא כוכב עולה בשמי הפוליטיקה, מיום ליום העלה הצעות ליעול הסניף, תוך תקופה קצרה הפך הסניף לאחד הסניפים המוערכים במפלגה, בכירי הסניף החליטו כי עליהם לקדם את הבחור הצעיר למרות היותו יהודי חרדי שלבוש בלבוש משונה ביותר שלא מקובל אפילו אצל היהודים.

כשראה רב יואל כי בנו נפתלי מצליח בהשתלבות במפלגה הדמוקרטית, החל להפעיל עליו לחצים שינצל את כוחו למען הצלת אחיותיו. נפתלי הבטיחו לעשות בעניין, לצורך זה נפגש עם ג'ורג' סימפסון אחד הסנטורים הבכירים של המפלגה יחד עם מלווהו ר' מנדי קאהן שהייתה לו השפעה ניכרת על הדרגים הבכירים, השיחה הניבה הפעם תוצאה חיובית, אותו סנטור היה מקושר עם ראשי הצבא האמריקאי, הוא הכיר את תת אדמירל ג'רמי ברקסון אחד מהמצביאים הבכירים של הצבא, הוא הפעיל עליו לחץ רציני שינסה לברר את המצב.

הלה נכנס לעובי הקורה, הוא הפעיל את כל קשריו בצבא כדי לסרוק את כל אדמת אירופה המזרחית שחלקו כבר היה באותו זמן תחת ידי ברית נאט"ו, חמישה חודשים של חיפושים והפעלות מערכות מידע בין לאומיים הניבו את התוצאה הסופית, מבירור הרשימות של הגרמנים הדייקנים ימ"ש התברר כי המשפחות נספו במחנה ההשמדה בדאכו, בזה נסתם הגולל על התקוות של רב יואל.

רב יואל קיבל את הידיעה הקשה בחרדה איומה, הוא התעלף מספר פעמים והיה צריך לעבור טיפול רפואי סבך כדי לייצב את בריאותו. למרות ששיער לעצמו שהן בין הנוספים, כל עוד לא שמע זאת בבירור מיאן לקבע זאת בתוכו, הוא בנה לעצמו תיאוריות שלימות שהן הצליחו להציל את עצמן יחד עם בני ביתו, אבל ברגע שנסתם הגולל על הציפיות, כגודל התקוה ק היתה הנפילה.

לאחר שחזר מבית החולים לא התייצב נפשית, הוא נכנס לדיכאון מוחלט, מאותו יום לא היה זה רב יואל החייך שתמיד הזרים רוח צעירה ונעימה שסחפה איתה את כל הסובב, מרגע שירד המסך על התקווה שהחייתה אותו, מת מבחינה נפשית, באחת הפך ל"שבר כל" הדבר התבטא בק שהסתגר בביתו ומיאן לצאת החוצה, רק לשבת וי"ט הסכים בקשיים ללכת לבית הכנסת המקומי, אלמלי פיקוחו של נפתלי היה מת מרעב, כי לא דאג לעצמו במאומה, נפתלי היה בן מסור, הוא דאג לו מאד והכניס מטפל יהודי שהסכים לחיות בביתו יחד עם בני משפחתו, נפתלי היה מגיע מדי יום לראות כי הוא מקבל יחס הגון ואינו חס ושלוש מחנך.

